

BERGEN KOMMUNE
BYRÅDSAVDELING FOR
BYUTVIKLING

Antikvarisk dokumentasjon

Ny Krohnborg skole

Byantikvaren i Bergen
2007

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Ny Krohnborg skole – ombygging / rehabilitering / utbygging.....	3
1.0 Forord.....	3
1.1 Hva er verneverdig?	3
1.2 Omfang.....	3
2.0 Arkitekten.....	5
Kaspar Hassel (1877-1962).....	5
3.0 Bakgrunn og skolens historie	5
3.1 Kuriosa	7
4.0 Realia.....	7
5.0 Ny Krohnborg skole under 2. Verdenskrig	8
6.0 Bygningsbeskrivelse.....	8
6.1 Anlegget.....	8
6.2 Planløsning	8
6.3 Fasader	9
6.3.1 Fasade mot Rogagaten.....	9
6.3.2 Bakfasade	9
6.3.3 Fasade mot Møregaten.....	10
6.3.4 Hovedfasaden mot gårds plass.....	10
6.3.5 Fasade mot gårds plass (mot øst)	11
6.3.6 Tak.....	11
7.0 Interiør.....	11
7.0 Interiør.....	12
7.1 Klasserommene	13
7.2 Toaletter 7.3 Korridor.....	15
7.2 Toaletter 7.3 Korridor.....	16
7.3 Korridor	17
7.4 Skolekjøkken	18
7.4 Skolekjøkken.....	19
7.5 Loft	20
7.6 Gymsal	21
7.7 Bad	22
8.0 Skolehagen	24
9.0 Vaktmesterbolig	24
9.0 Vaktmesterbolig	25
10.0 Skolens forhold til omgivelsene	27
11.0 Plassering i arkitekturhistorisk kontekst	27
12.0 Kulturminnefaglig vurdering.....	28
12.1 Historisk kildeverdi	28
12.2 Autentisitetetsverdi	29
12.3 Representativitet/ sjeldenhet	29
12.4 Miljøverdi.....	30
12.5 Kunstnerisk verdi	30
12.6 Identitetsverdi.....	30
13.0 Oppsummering av bygningens verneverdier.....	30
14.0 Endringer.....	31
Vinduer.....	53
Plantegninger:.....	61

Ny Krohnborg skole – ombygging / rehabilitering / utbygging - en dokumentasjonsrapport

1.0 Forord

Ny Krohnborg skole ble tegnet av byarkitekt Kaspar Hassel i perioden 1920-23, dette inkluderte en revidering av det opprinnelige forslaget, og stod ferdig i 1924. I det første utkastet er Ny Krohnborg tegnet i et nybarokk uttrykk, ikke ulik utformingen av Nygård skole (1920, fredet). I dette utkastet hadde skolens hovedfløy tre etasjer, og hadde til sammen 26 klasserom. Skolestyret vedtok imidlertid at skolen burde bygges større for å imøtekomme den voksende antall barn i skolepliktig alder. Hassel returnerte til tegnebrettet for å imøtekomme de fremlagte kravene. Parallelt med dette pågikk det en dreining i det arkitektoniske stilidealet blant Bergens arkitekter. Man var i ferd med å fjerne seg fra det tyskinspirerte, historistiske ideal til den mer stramme og stilsikre nyklassisismen. (Utformingen av fasadene på Torgalmenningen er et annet godt eksempel på denne dreiningen. Her hadde man først utformet fasadene i en relativ tung, nybarokk stil, men da arkitekt Finn Berners utkast vant en konkurranse og ble engasjert som arkitekt, endret han det til et nyklassisistisk uttrykk.) På Ny Krohnborg er det likevel en fasade som henger igjen fra det første utkastet; fasaden mot Rogagaten. Dette vil vi komme tilbake til seinere i dokumentasjonen. På grunn av sin posisjon som overgangsverk i den bergenske bygningshistorien, er Ny Krohnborg skole et meget viktig verk, både i arkitekturhistorisk og antikvarisk sammenheng.

1.1 Hva er verneverdig?

- Bygningsdeler
- Fasadeelement
- Interiør
- Helhetlig arkitektonisk uttrykk

1.2 Omfang

- Det foreligger planer for Ny Krohnborg skole som innbefatter en ombygging og rehabilitering av skolen, hvor det blant annet er snakk om å etablere et naturlig ventilasjonssystem, energiltak på tak, opparbeidelse av ny skoleplass/ torg, nytt

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

kulturhus/ grendehus med kantine, galleribyg, visningscenter for miljø- og energikunnskap, idrettshall under skoleplass og parkering under idrettshall.

- Det skisserte omfanget ovenfor vil resultere i et endret helhetsinntrykk pga de omfattende endringene, blant annet fasadeendringer og påbygg i form av et tårnoppbygg i tilknytning til den gamle vaktmesterboligen som også i mange år fungerte som tannlegekontor. Det er også planlagt omfattende Enøkttiltak på skolen, hvor det prosjekteres med utvendig isolering og solcellepanel på tak. Dette er tiltak som klart kommer i konflikt med byggets antikvariske verdier.
- Bakgrunn for antikvarisk bygningsdokumentasjon er de omfattende arbeidene som er skissert. Det er viktig at de verneverdige bygningsdeler, inkludert fasade- og interiørelement blir vurdert. Det må legges klare rammer for hvilke tiltak som kan iverksettes, samtidig som den vernverdige bygningen beholder sin autentisitet- og integritetsverdi. Det er derfor av stor betydning å definere Ny Krohnborg skoles antikvariske verneverdier.

2.0 Arkitekten

Kaspar Hassel (1877-1962)

Hassel ble utdannet ved arkitektlinjen på Trondhjem tekniske læreanstalt i 1899, og hadde sin første praksis som arkitekt hos arkitekt Axel Guldahl i Trondheim. Fra 1900-1901 studerte han ved Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg. Etter endt utdanning bosatte han seg i Bergen.

Fra 1902-03 arbeidet han ved distriktsingeniørens kontor, deretter var han assistent i ett år hos arkitekt Jens Zetlitz Monrad Kielland. Fra 1904 til han gikk av med pensjon i 1947 var Hassel tilknyttet Bergen Kommune.

I perioden som kommunalt ansatt arkitekt hadde Hassel ansvar for prosjektering og oppførelse av et stort antall av byens offentlige bygninger. Han var blant annet ansvarlig for de fleste skolebygningene som ble oppført mellom 1912 og 1939, som omfatter Rothaugen skole (1912), Møhlenpris skole (1912), Nygård skole (1917-21), Sydneshaugen skole (1916-21), Ny Krohnborg skole (1921-24) og Fridalen skole som stod ferdig i 1939.

Hassel har dermed vært med på å skape et meget enhetlig uttrykk for skolebygg i Bergen bygget i første tredjedel av 1900-tallet. Det som preger Hassels skolebygg er at kvalitet i form, materialer og detaljering er av ypperste kvalitet.

3.0 Bakgrunn og skolens historie

På landsbasis var det stor aktivitet innen skolebyggeriet både før og etter århundreskiftet. De fleste større byer hadde en lignende befolkningsmessig utvikling som Bergen, og plassproblemer innen skolesektoren ser ut til å ha vært et generelt problem. I Bergen ble skolene i denne perioden uten unntak tegnet og oppført av kommunens arkitekt Kaspar Hassel.

Bergen bystyre vedtok 9. januar 1913 å anmode statsmyndighetene om at det ble fremsatt kongelig proposisjon om utvidelse av Bergen bys grenser ved å innlemme Årstad herred i byen. Utvidelsen ble stadfestet ved lov av 26. mars 1915, og innlemmelsen skulle finne sted fra 1. juli s.å. Byens areal ble ved vedtaket økt med 21 km² til 34,9 km², og selv om bare 1/3

av det innlemmete areal var antatt å være brukbar byggegrunn, skaffet byutvidelsen anledning til stor byggevirksomhet og folketallet i den nye bydelen vokste hurtig. Etter den store bybrannen i 1916 ble det bygget barakker for husløse på Årstadvollen, Grønneviksøren, Solheim og på Gyldenpris. Folketallet økte betraktelig og dermed også antall barn i skolepliktig alder. Dette førte til meget prekære forhold ved Solheim og Haukeland skoler med til sammen over 2000 elever. 31. august 1917 henvendte skoleinspektøren i Årstad seg til Bergens skolestyre og pekte på de uholdbare forholdene, og slo fast at *"Det må gjøres alt for at en ny skolebygning kan bli bygget i det tidligere Årstad"*. Bergen kommune hadde allerede i 1916 sikret seg en god skoletomt i den nye bydelen. Skolestyret anbefalte framlegget, og 26. mars 1918 ble det vedtatt å sette i gang planlegging av nytt skolebygg. Byarkitekt Kaspar Hassel gikk straks i gang med å utarbeide tegninger for skolen. I november 1920 forelå tegningene, hvor det var prosjektert med 26 klasserom og spesialrom fordelt på to etasjer. Komiteen vedtok å øke antall klasserom og bygge ytterligere én etasje på skolen. I januar 1921 forelå nye planer, skolen skulle bygges i tre etasjer med 34 klasserom, to sløydrom, to gymnastikksaler, to naturfagrom, to lærerrom, kontor for overlærer med materialrom og forværelse, matsal, legerom og rom for sykepleierske, bad med dusj, fotvask og svømmebasseng.

Det hørte også en skolehage til Ny Krohnborg, som lå sør for skolen. Der ble det dyrket en rekke planter som ble benyttet i botanikkundervisning. Det ble også dyrket grønnsaker som man benyttet i skolekjøkkenet. Skolehagen lå der det i dag er uteområde for barnehage.

Det var normalt belegg ved skolen etter datidens norm, 1200 elever, og de første årene var det bra plass, men det ble trangere etter hvert. Det toppet seg i 1932/33 med 1870 elever, det var da nødvendig å begynne med ettermiddagsundervisning

Oppførelsen av det nye skolebygget ble fulgt med den største interesse, og da skolen stod ferdig høsten 1924 var det 2945 elever på folkeskolene i Årstad, 1174 av disse begynte på Ny Krohnborg fordelt på 36 klasser i 33 klasserom. Det høyeste antall elever var i skoleåret 1932/33 med 1872 elever, noe som medførte ettermiddagsundervisning. I 1939 ble Fridalen skole (også tegnet av Kaspar Hassel) tatt i bruk, dette avlastet Ny Krohnborg.

Fullt ferdig kostet skolen 1 820 000,- kr. - omregnet til dagens verdi tilsvarer det 29 730 000,- kr.

Kaspar Hassel foretok endringer på skolebygningen som følge av merknader fra blant annet skoleinspektør Greve. Som nevnt ble skolen i første omgang prosjektert med to etasjer og 26 klasserom. Det første forslaget for nytt skolebygg er tegnet i et formspråk, historistisk nærmere bestemt i et nybarokk formspråk.

3.1 Kuriosa

I 1974, ved skolens femti års jubileum, var det 34 klasser fordelt på 34 lærere og tre spesiallærere. Skolen hadde vaktmester på heltid og renhold delt mellom 15 renholdskvinner. Skoletannlegen samt assistent holdt til i første etasje i vaktmesterboligen. Sykepleier/helsesøster tre ganger i uken og skolelegen var på skolen to ganger i uken.

Frem til 1974 var det ikke gjort nevneverdige endringer med bygget, rent bortsett fra et generelt vedlikehold. Skolefrokostrommene ble omgjort til filmsal og møterom. Lærerrom og administrasjonsavdeling ble utvidet og modernisert.

”Det er tindrende klart at en 50 år gammel skole ikke tilfredsstillende de krav som moderne undervisning stiller. Skolen er tradisjonelt bygget, basert på klasserom med plass til en klasse med maksimum 30 elever. Veggene mellom klasserommene er solide”.¹

4.0 Realia

Skolebygget er oppført mellom 1921-1924. Bygningen er på tre etasjer, det er anlagt kjeller kun under administrasjonsfløyen. Kjellerveggene er av gråsteinsmur de øvrige veggene er av tegl, dekket er av armert betong. Gulvet i korridor og trappeoppganger er av skifer. I klasserommene er det lagt linoleum, i gymsaler lakkert tregulv og i badet er det keramiske fliser. Bygningens høyde varierer mellom 6¹/₂ og 12¹/₂ meter. Samlet bebygget areal er 2160m². Takkonstruksjonen er av tre tekket med skiferheller og ytterveggene er i engelsk hulmur, med slemmet tegl på fasaden. Hovedgesimsen er glattpusset, støpt betong. Fundament og grunnmur er i gråsteinsmur. Alle sprang i vegglivet er cirka 5-8 cm.

¹ Paulsen, O.: 1999: 8

5.0 Ny Krohnborg skole under 2. Verdenskrig

Ved krigsutbruddet i 1940 søkte mennesker i området rundt Puddefjorden og Marineholmen tilflukt på skolen. En stund hadde skolen over 1100 gjester og en betjening på vel 100 kvinner og menn. Skolen ble skadet under et angrep på Marineholmen, men ble reparert sommeren 1940 og tatt i bruk som undervisningslokale samme høst. Det ble bestemt at Ny Krohnborg skole skulle gi rom for over 90 klasser fra flere av byens skoler. I tillegg ble skolen brukt som tilfluktsrom, avgassningsstasjon, førstehjelpsstasjon og ble godkjent som evakueringssykehus for pasienter fra Lungegården sykehus under krigen. På grunn av bombingene av ubåtbunkerer på Laksevåg og den tragiske utgangen dette fikk for Holen skole, ble det etter hvert bestemt at Ny Krohnborg skulle stenges. Dette hadde sammenheng med skolens umiddelbare nærhet til BMV, som måtte betraktes som et militært mål. Elevene gikk derfor på Fridalen skole fra november 1944 til mai 1945.

6.0 Bygningsbeskrivelse

6.1 Anlegget

Skoleanlegget er plassert i Solheimsviken mellom Rogagaten (oppkalt 1916 etter Rogaland og rygene) og Møregaten (oppkalt 1916 etter landsdelen), i et lett skrånende terreng ned mot Danmarks plass.

Bygningskomplekset består av fem bygningsvolumer arrangert rundt et kvadratisk gårdsrom. De forskjellige volumene har ulik form og størrelse og er plassert i et nøye avpasset forhold til hverandre, gårdsrom og omgivelser. Skolen har to hovedfløyer med undervisningsrom, en lav fløy som inneholder uværsskur og pissoar, en tidligere vaktmesterbolig og en bygningsdel hvor det tidligere var kontor for overlærer, spisesal og et par store klasserom. Hvert hjørne på bygningen er markert med et tårn el. lignende. Anlegget omslutter en kvadratisk gårdsplass som tidligere var delt i to; en gutteside og en jenteside.

6.2 Planløsning

Ny Krohnborg skole har to hovedfløyer, og et for den tiden, moderne sidekorridorsystem hvor korridoren i hovedfløyen vender inn mot gårdsplassen, mens korridoren i den andre fløyen vender ut mot baksiden av skolen. Dette har nok med sol- og lysforholdene i området å gjøre. Ny Krohnborg ligger på den undersolte siden av byen, og det var sannsynligvis et poeng å

tilstrebe mest mulig lys inn i alle klasserommene. De 33 ordinære klasseværelsene er plassert i de to hovedfløyene. På baksiden er det to sidefløyer som inneholder henholdsvis gymnastikksaler og opprinnelig tekstil/ sløyd, musikkrom og bad i kjelleren

Hovedfløyen med fasade mot Møregaten og gårdsplassen har tre etasjer. Sidefløyen som står vinkelrett på hovedfløyen har to etasjer. Trapperommene som ligger på hver sin side av hovedfløyen har fire etasjer, disse avsluttes begge med spir, eller takhetter. Disse takhettene fungerer/fungerte som luftkanaler. (ill.) Trapperommene avsluttes med valmet tak.

Toaletter er sentralt plassert i et tilbygg mot gårdsplassen, de er tilgjengelige fra både korridor og gårdsplass. (ill.)

6.3 Fasader

6.3.1 Fasade mot Rogagaten

Rustika sokkeletasje i natursteinsmur med små, buete vinduer, en sentralt plassert buet dør samt buet steinsetting over vinduer og dør. Andre etasje har pusset/slemmet tegl, rytmisk plasserte pilastre, vegg avsluttes med tannsnittbård øverst. Denne fasaden gir inntrykk av å være en festning/ middelalderborg og avsluttes av to "tårn" på hver side. Det ene tårnet er den tidligere vaktmesterboligen og det andre er kortveggen/fasaden til en av hovedfløyene, sistnevnte er et høyere og mer dominerende bygg med stor etasjehøyde og store vinduer som gir mye lys. Vaktmesterboligen har en mer beskjeden utforming. Alle hjørnebyggene har valmet tak.

Dette er en form for middelalderromantikk i arkitekturen som peker fremover mot det som skulle kjennetegne Bergenskolen arkitektur med røtter i Arts & Crafts, der de ypperste representantene var Konow Lund og Landmark.

6.3.2 Bakfasade

Denne fasaden domineres av to fløyer som stikker ut bak bygningens hovedkropp.

Endeveggen til gymnastikksalen er uten vindu, mens endevæggen til den andre fløyen har fire vinduer i hver etasje, samt tre buete takvinduer. den søndre endefasaden har en vertikal markering i form av tre pilastre som går mellom de fire vinduene. Nordre endevegg er blottet for dekor, men har en klar todeling; der sokkeletasjen er utformet i gråsteinsmur. Dette gir en fortsettelse på sokkeletasjen som vender mot Rogagaten. På grunn av at bygningen er plassert på en hellende tomt blir den avtrappet, søndre endevegg har derfor en knapt synlig grunnmur.

Feltet mellom nordre og søndre endevegg er også uten noen form for dekor, veggen preges av fire vinduer i hver etasje, firkantete vinduer i andre etasje og buete vinduer med solskivedekor i første etasje. Samtlige vinduer på denne fasaden er opprinnelige.

6.3.3 Fasade mot Møregaten

Fasaden mot Møregaten er stramt bygget opp med en klar rytme. Også denne fasaden avsluttes av to tårn, ett på hver side. De valmete takene på hjørnebyggene på denne bygningsdelen avsluttes med spir i nå irret kobber. Hovedkroppen er på tre etasjer, tårnene har fire etasjer. I andre og tredje etasje har en pilasterrekke rytmisk plassert mellom vinduene. Sokkeletasjen er helt glatt uten noen form for dekor eller pilastre. Hovedblokken er trukket litt inn i forhold til tårnene på hver side, dette gir fasaden mer liv. Vindusomrammingene i denne etasje har en buet avslutning. Det var opprinnelig smårutete vinduer i alle etasjer. Vindusrekken i den øverste etasjen er noe mindre enn resten. Alle vinduene på denne fasaden er skiftet.

6.3.4 Hovedfasaden mot gårds plass

Hovedfasaden er symmetrisk oppbygd med et markert midtparti som flankeres av to uthevede hjørnepartier. På hver side av det uthevede midtpartiet med tempelfrontgavl og pilastre, er det inngangspartier både til korridoren og til toalettene. Toalettene er plassert i en tilleggsbygning foran det uthevede midtpartiet, med adgang både fra korridor og gårds plass. Årsaken til denne organiseringen er at skolen opprinnelig var inndelt i en jente- og en gutteside som var atskilt.

”Hjalmar Bue gikk i gutteklasse. De som gikk i blandingsklasse ble eglet. Skoleplassen var delt i to av et lang bed med ”Trakk ikke på plenen”- skilt. På den ene siden gikk alle guttene, på den andre alle jentene. En lærer og en frøken passet på. De store guttene snek seg av og til over på jenteplassen. De ble tatt, og de ble straffet. Leikvik, elevenes skrekk... løftet Hjalmar Bue etter sjalet og halvt slepte, halvt bar ham tvers over gutteplassen og opp til skammekroken ved inngangen til hjørnet. Alle jentene sto bak bedet og så på. Guttene lo og pekte, og Leikvik flirte av det de sa. Å komme i skammekroken ved gutteinngangen var den største ydmykelse en kunne bli utsatt for ved Ny Krohnborg skole”.²

Hjørnepartiene er en etasje høyere og har valmet tak med spir på toppen. Hovedfasaden vender mot gårds plassen, men også mot Danmarks plass. Årsaken til at man også kan si at

² Holmås, Stig: Guttene i Markegaten, 1985

denne fasaden vender mot Danmarks plass, er at fløyen som ligger vis á vis hovedfløyen bare er på en etasje og inneholder uværsskur. Balkong i tredje etasje på fasade nord mot gårdsplassen.

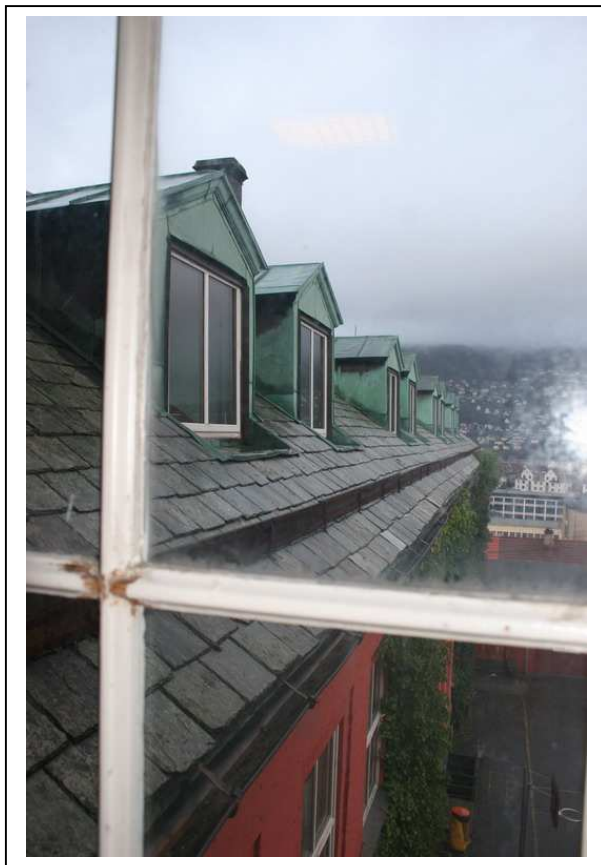
6.3.5 Fasade mot gårdsplass (mot øst)

Denne fasaden er mer eller mindre uten dekor og har en enkel og stram oppbygging. På grunn av bygningens plassering på en svakt hellende tomt, blir mer av grunnmuren synlig jo lenger nord på fløyen man kommer. Det er enkel dekor over vinduene i kjeller. Vinduene i første etasje er buete, mens vinduene i andre etasje er firkantet. På denne fasaden er det åtte takarker, plassert to og to, i irret kobber. Alle vinduer, også de i takarkene, er skiftet.

6.3.6 Tak

Bygningen har både saltak og valmet tak, med skiferheller. Begge hovedfløyene, uværsskuret og den ene bygningen som ligger på baksiden har saltak. Hjørnebygningene, gymsalen, vaktmesterboligen og bygningen hvor det nå er barnehage har valmet tak.

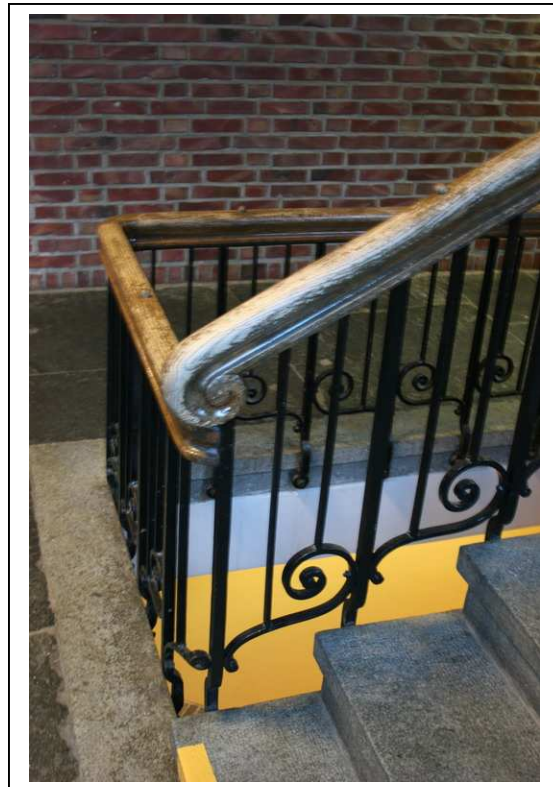
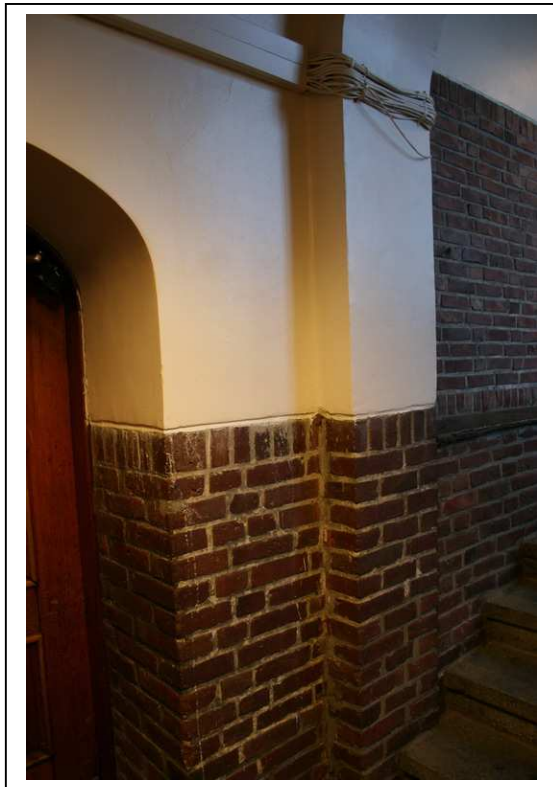
På takfasden mot gårdsplassen, i administrasjonsfløyen, er det originale takarker med kobbertak. Opprinnelig var det smårutete vinduer her, disse er skiftet.

7.0 Interiør

- Klasserom
- Korridorer
- Trappeoppganger
- Bad
- Skolekjøkken
- Gymsal

Skolen er et teglbygg med alle dekker utført i betong. Innvendig materialbruk i korridorer og trapperom er synlig tegl opp til 160 over gulv, over dette – pusset tegl til tak. Klasserommene er utført i pusset tegl.

Mesteparten av det faste interiøret er fremdeles intakt, spesielt i korridorer og trappeoppganger, men også delvis i klasserommene. Det har selvfølgelig vært en del utskiftninger av materiale i forbindelse med ulike oppussinger av skolen. Den oppussingen og moderniseringen som gikk lengst i arbeidet med å erstatte opprinnelige bygningsdetaljer, var i

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

1979-80 da mesteparten av skolen ble omorganisert. Denne omorganiseringen var et resultat av at skolen skulle legges om fra 7-årig skole til 9-årig skole. De største endringene fikk man da i bygningen hvor det nå er barnehage. Der var det tidligere spisesal, overlærer,

skoleinspektør og rektors kontor. I forbindelse med ombygging til barnehage / forskole, ble store deler av det autentiske interiøret kassert. Blant annet bokskap i edeltre og glass, lamper tegnet spesielt til bygningen osv.

7.1 Klasserommene

Hovedvekten av klasserom har vært, og er, plassert i de tre etasjene i hovedfløyen med bakfasade mot Møregaten og hovedfasade mot gårdsplass. Alle klasserommene har mer eller mindre samme størrelse og utforming. Det er kun variasjon i plassering av dør, vask og integrert skap.

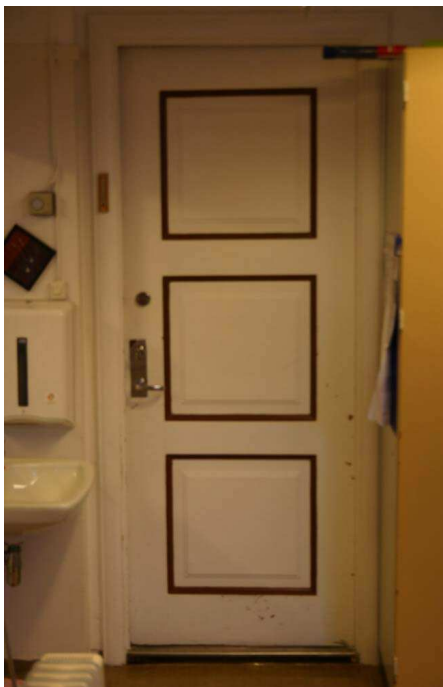
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

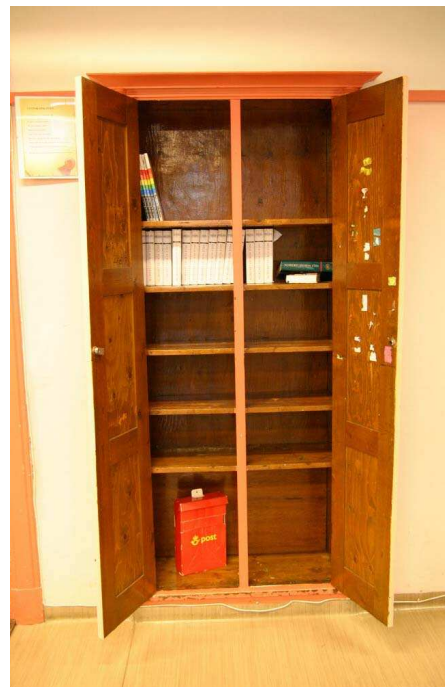
*Eksempel på de autentiske skapdørene.
Slike skap er det i alle klasserom.*

*Integrerte skap. Legg merke til
belistningen rundt og over skapdørene!*

Dør fra klasserom til korridor.

Åpent skap, hyller og dører i heltre.

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Det opprinnelige naturfagrommet.

Naturfagrommet i dag.

7.2 Toaletter

Trapp mellom jente- og gutttoalett.

Dører til toalettene fra korridor

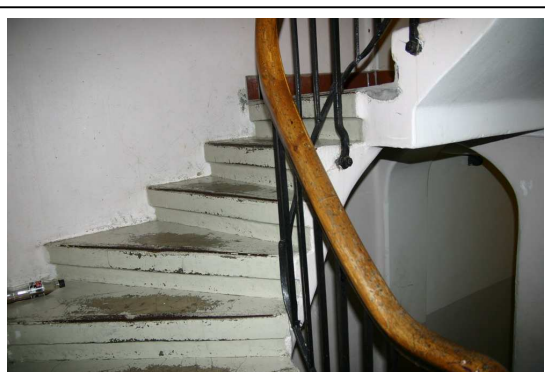
Utskjæringer over gutttoalettene

Detalj av gelenderet i trappen mellom toalettene

Detalj av utskjæring

Trapp mellom jente- og gutttoalett.

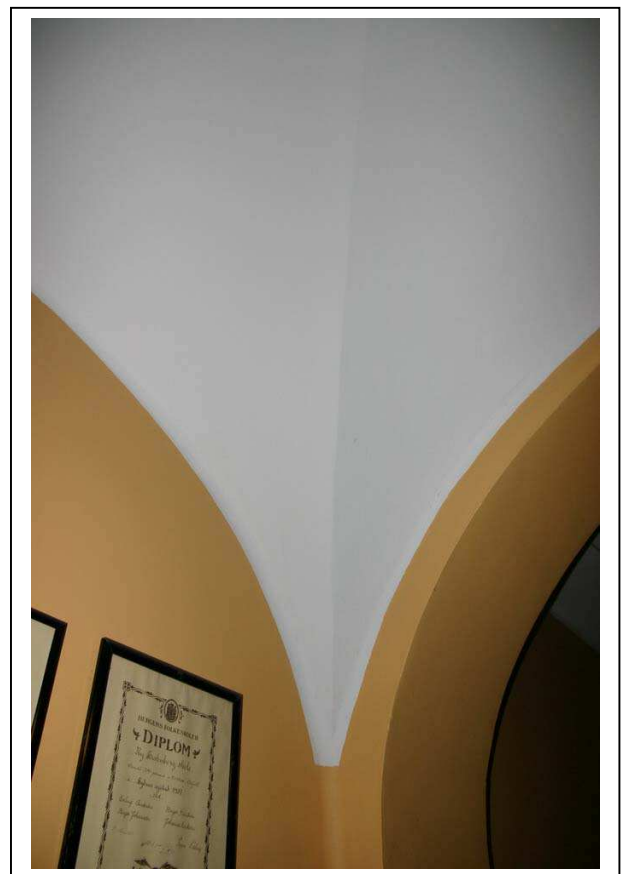
7.3 Korridor

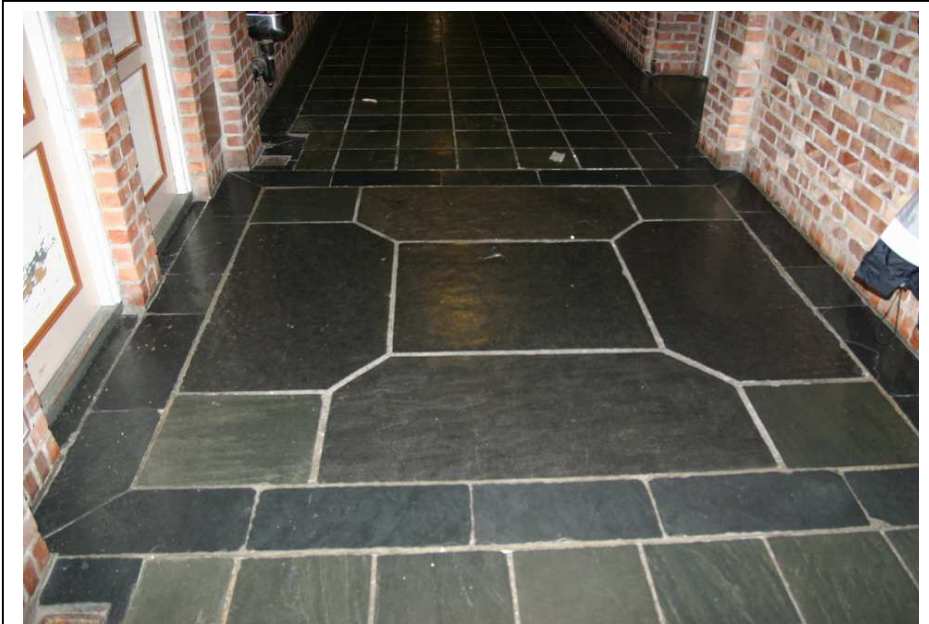

På bildet over får man et veldig godt inntrykk av sidekorridorens beskaftenhet. Som vi kan se på bildet er materialkvaliteten meget høye, med lakkert skifergulv og upusset teglsteinsbrystning. De store vindusflatene gir et godt lys inn i korridoren.

Korridoren er delt opp med buer som er jevnt fordelt gjennom hele korridoren

Korridorens midtpunkt er markert med et krysshvelv.

Detalj av skifergulv i korridor.

Kleshulle i gangen, detalj av smijersarbeid.

Innhukk i korridor, original drikkefontene erstattet med ny.

7.4 Skolekjøkkenet

Skolekjøkkenet har samme plassering i dag som da skolen var ny; i fjerde etasje i sørvestre tårn. Som de to bildene viser har rommet beholdt noe av sin autenticitet. Dette gjelder de integrerte skapene, og buen inn til disse. Tannsnittbården som vises nedenfor er også original.

7.5 Loft

Loftet over sidefløyen har, som bildene over fasadene viser, åtte takarkker, og har derfor vært benyttet til ulike undervisnings- og administrasjonsformål. I dag domineres loftet av mediateket, og tidligere var det her biblioteket holdt til. I tillegg er det en rekke møte- og små spesialrom. Helsesøster holder i dag også til i denne fløyen. Det som preger interiøret i denne delen av bygningen, er den gjennomførte bruken av brystning på hele loftet. I sammenheng med brystningen finnes også flere skap av heltre, disse er utført på måte som gjør at også det vanskelig tilgjengelig arealet har blitt benyttet. I denne delen av bygningen er flesteparten av dørene originale.

7.6 Gymsal

Gymsalene (det måtte være en for jenter og en for gutter), er plassert i den i den nordvestre ”bakfløyen”. Dette er den delen av bygningen som har de største vinduene, og de er plassert rett mot hverandre slik at man får gjennomgående lys. Dette ser man best på eksteriørbildene.

På disse bildene kan vi se at det er tregulv i begge salene, hvorvidt det er originalt vites ikke. Den ene salen har i tillegg en brystning.

7.7 Bad

Svømmebassenget på Ny Krohnborg skole er plassert i kjelleren på en av sidefløyene som vender bort fra bygningens hovedkropp. Selve bassenget er ikke så stort, 10,9 x 4,8m. Badet har to arkaderekker; en på hver side av svømmebassenget

, det er syv buer og seks søyler i hver arkade. Det er fem vinduer på hver langvegg, dette gir rommet et gjennomgående lys. Badet har preg av å være et slags tyrkisk bad, det er stor sannsynlighet for at Hassel har hatt dette som inspirasjonskilde

for utformingen av rommet. Badet har høy antikvarisk verdi og bør søkes bevart slik det står i dag. Som vi ser på bildene er det svært lite som er forandret på de årene som er gått siden svømmeanlegget ble etablert i 1924.

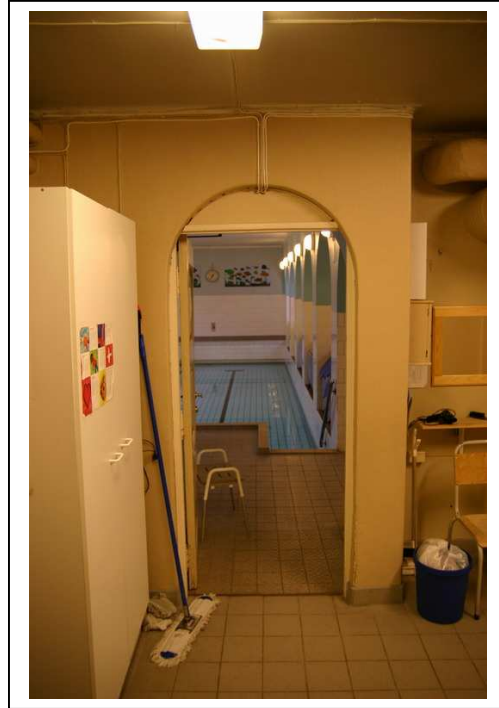
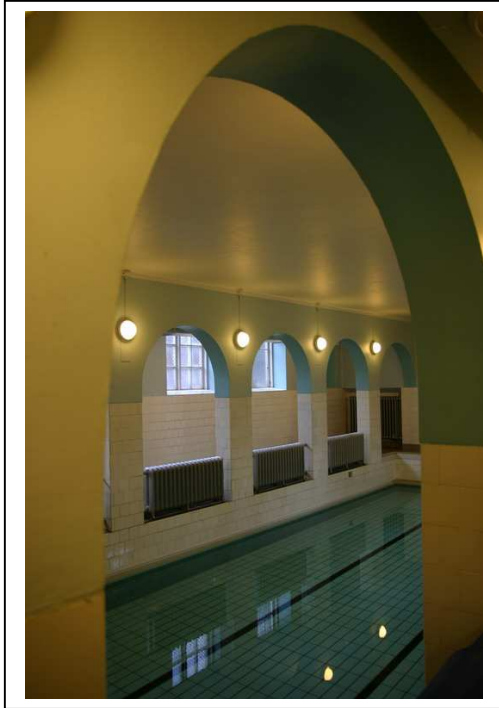

Svømmeanlegget anno 2007.

Svømmeanlegget anno 1924 (Billedsamlingen Universitetsbiblioteket i Bergen, Atelier KK)

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Her er bassenget sett fra litt ulike vinkler. De tre nederste bildene er av drikkefontene og pissoar inne i bassenget. Disse detaljene er opprinnelig fra da Ny Krohnborg ble bygget, og viser at det ble benyttet materialer og detaljer med høy kvalitet.

8.0 Skolehagen

Det hørte også en skolehage til Ny Krohnborg, denne ble anlagt i 1926 og lå like sør for skolen, der det i dag er uteområde for barnehagen. I forbindelse med at skolen i 1980 ble bygget om i forbindelse med overgang til kombinert barne- og ungdomsskole, ble skolehagen ofret og lagt under asfalt.

”Sør for skolen ligger den vakre skolehagen. Den har dobbel en oppgave. I første rekke skal den tjene undervisningen. Derfor dyrkes det i den en rekke planter som en kan nytte i undervisningen i botanikk. Dessuten dyrkes en rekke prydplanter som lyser og pynter opp, og som kan brukes ved enkelte festlige høve på skolen. Utenom dette avles en ymse slags grønnsaker som blir brukt på skolekjøkkenet”.³

Skolehage (Billedsamlingen universitetsbiblioteket, Atelier KK)

³ Lunde, O. 1949: 30

9.0 Vaktmesterbolig

Vaktmesterboligen er plassert i det nordøstlige hjørnet av anlegget, og er en delvis frittliggende bygning. Boligen er likevel en integrert del av skoleanlegget, blant annet er fasaden mot Roggaten integrert i det øvrige fasadeuttrykket.

Vaktmesterboligen er i to etasjer pluss kjeller og loft. Da skolen var ny tjente hele bygningen som vaktmesterbolig. Ettervert ble første etasje ominnredet for å gi plass til skoletannlege, som for inntil få år siden fremdeles holdt hus her. Det er lite igjen av det opprinnelige interiøret i første etasje. I andre etasje, hvor det er en leilighet, er det derimot enkelte autentiske bygningsdetaljer. Dette dreier seg i første rekke om dører, listverk og trapp med trappegelender. Rominndelingen er også den samme. Under ser vi bilde av stuen og listverk i stuen.

Dør, 2. etasje i vaktmesterbolig

Inngangspartiet til vaktmesterbolig

Detalj av trapp

Buet vindu i grunnmur, vaktmesterbolig

10.0 Skolens forhold til omgivelsene

Ny Krohnborg skole er plassert mellom Rogagaten og Møregaten, men på grunn av sin monumentalitet forholder skolen seg også i stor grad til gatene omkring; som Bøhmergaten, Løbergsvæien og Søndre Skogveien. Blant annet blir takform og takmaterialer gjentatt på den omkringliggende bebyggelse. Dette strøket representerer den delen av området rundt skolen med den eldste bymessige bebyggelsesstrukturen. Det var her utbyggingen av området skjedde fram mot 1920, og her finner vi den eldste boligbebyggelsen. Den er konsentrert rundt Løbergsvæiens nordlige del, samt Halvard Lunds gate (i dag gangveien mellom Rogagaten og Firdagaten), Bøhmergaten, Furubakken og Granbakken. Denne bebyggelsen er hovedsakelig fra før 1910. I tillegg ble det bygget en del boliger mellom 1910 og 1920 både i disse gatene, samt Rogagaten og Hordagaten. Bebyggelsen karakteriseres hovedsakelig av 2 og 2 ¹/₂. I området finnes dessuten to interessante kommunale boligprosjekter fra 1920-tallet, i Bøhmergaten og Hordagaten.

Til å være et monumentalbygg, føyer skolebygget seg inn i denne bebyggelsesstrukturen på en smidig måte. Deler av boligbebyggelsen er bygget samtidig, eller like forut for skolen. Dette har gitt, og gir, strøket som helhet et felles arkitektonisk uttrykk som er av meget høy antikvarisk miljøverdi.

11.0 Plassering i arkitekturhistorisk kontekst

Den arkitektoniske stilen på Ny Krohnborg skole er et godt eksempel på Hassels evne til å være i forkant og følge med på hva som var de rådende prinsipper. Ny Krohnborg er bygget bare få år etter at Nygård skole var ferdig. Nygård skole, Møhlenpris, Rothaugen, Sydnes er alle tegnet i en mer historistisk stil, nærmere bestemt nyrenessanse og nybarokk. Mens Ny Krohnborg i stor grad er tegnet i et nyklassisistisk uttrykk.

Da Kaspar Hassel fikk i oppdrag å tegne Ny Krohnborg i 1919-20, går det fram av tegninger fra Bergen Byarkiv at også dette bygget fikk nybarokk arkitektonisk stiluttrykk. I løpet av den pågående prosessen med å realisere byggingen av Ny Krohnborg, kom man fram til at skolen måtte gjøres større enn hva man før hadde tatt høyde for / kalkulert med. Dette medførte at Hassel etter at han hadde lagt fram forslaget sitt for komiteen november 1920, tegnet om store deler av anlegget. Dette sammenfalt med omveltning i byens bygningshistorie og

arkitektoniske utvikling. Fra å ha hatt et arkitektursyn fundert i et historistisk formspråk som var den rådende stilarten på dette tidspunktet, fikk etter hvert nyklassisismen et sterkere fotfeste som det moderne arkitektoniske uttrykk i Bergen på begynnelsen av 1920-tallet.⁴

Ikke hele anlegget på Ny Krohnborg fikk en utforming i et nyklassisistisk stiluttrykk; fasaden som vender mot Rogagaten forble i nybarokk drakt, mens resten av anlegget følger nyklassisismens former. Disse observasjonene er en god indikasjon på at Ny Krohnborg skole er et bygg som er tegnet og oppført akkurat i overgangen mellom ulike arkitektoniske perioder. Bygningen har derfor stor representativ verdi.

12.0 Kulturminnefaglig vurdering

12.1 Historisk kildeverdi

Den historiske kildeverdien refererer til kulturminnenes rolle som kilde til kunnskap om fortiden. De forteller om næringsliv, arbeidsforhold, tekniske muligheter og begrensninger, sosiale vilkår, estetiske idealer og verdinormer. Den kunnskap om fortiden kulturminnene overleverer bør være så komplett som mulig, det vil si at så mange aspekter som mulig ved et steds eller en bygnings historie må belyses. Den historiske kildeverdien står i et avhengighetsforhold til en annen delverdi; autenticitetsverdi.

Ny Krohnborg Skoles historiske kildeverdi er stor. Bygningen er en tidlig representant for en stilart og er dermed av spesiell interesse i arkitekturhistorisk sammenheng. Dette er et av de første nyklassisistiske bygningene i Bergen. Skolen er også et eksempel på en viktig overgangsfase i arkitekturhistorien. De fleste andre skolene tegnet av Kaspar Hassel i Bergen i det aktuelle tidsrommet (1910-1924), har et annet arkitektonisk uttrykk; de er tegnet i nyrenessanse- eller nybarokk stil. Ny Krohnborg skole er uttrykk for en ny tid med nye estetiske idealer og verdinormer.

⁴ I denne sammenhengen må bybrannen i 1916 nevnes, og arkitekturdebatten som oppstod i byen i kjølvannet av den. Et godt eksempel i så måte er diskusjonene i forkant av utformingen av Torgalmenningen.

12.2 Autentisitetsverdi

Med begrepet autentisitet menes ”grad av opprinnelighet eller ekthet i forhold til opprinnelsestidspunktet eller en definert periode”. Ny Krohnborg har fått beholde en høy grad av autentisitet, både i interiør og eksteriør. Autentisitetsverdien er høy både når det gjelder form og materiale.

Hva er autentisk i interiøret?

- Rominndeling
- Skifergulv og granitt-trapper
- Gelender m/ edeltre og smijern
- Vinduer/vindusomramminger
- Vindusposter i stein
- Kleshyller
- De fleste dører
- Integreerte skap i klasserom og spesialrom
- Drikkefontene og pissoar i svømmehall
- Brystning på loft

Hva er autentisk i eksteriøret?

- Skifertak
- Vinduer på fasade mot gårdsplass (nord) og på fasade mot Rogagaten, samt på fasaden mot ”baksiden”.
- Dører
- Balkong i tredje etasje på fasade mot gårdsplass (nord)
- Glugger med smijernsdekor på uværsskur
- Den slemmete teglfasaden
- Den klassiserende fasadedekoren og dekoren rundt vinduer og dører

12.3 Representativitet/ sjeldenhet

Ny Krohnborg må sies å ha begge disse verdiene. Den er representativ for nyklassisismens inntog i Bergen på 1920-tallet. Samtidig er det arkitektoniske uttrykket relativt sjelden for

byens skolearkitektur. De andre skolen oppført i det aktuelle tidsrommet er enten tegnet i nyrenessanse eller nybarokk.

12.4 Miljøverdi

Denne verdien er betegnende for det enkelte kulturminnets betydning for det miljøet de inngår i, og Ny Krohnborg skole må sies å ha stor miljøverdi i forhold til sine omgivelser. Det begynner å bli noen generasjoner som har hatt denne bygningen som base i de viktige skoleårene.

12.5 Kunstnerisk verdi

En oppfattelse av et kulturminnes kunstneriske verdi forutsetter en bevissthet om form, materiale og farger. For bygninger er det den arkitektoniske verdien som blir vurdert. Ny Krohnborg skole har høye arkitektoniske kvaliteter, både i form, materiale og detaljutforming som har blitt ivaretatt i årenes løp.

12.6 Identitetsverdi

Ny Krohnborg skole har høy identitetsverdi for lokalsamfunnet og for byen for øvrig. Dette er et monumentalbygg som nødvendigvis setter preg på sine omgivelser. Skolen og bebyggelsen omkring har et felles arkitektonisk uttrykk, dette gir strøket en felles arkitektonisk identitet, som må søkes ivaretatt.

13.0 Oppsummering av bygningens verneverdier

Hvis man sammenfatter de ovenstående antikvariske verneverdiene står Ny Krohnborg skole fram som et objekt med høy antikvarisk verneverdi som er et viktig bygg både i et arkitektonisk perspektiv og i et antikvarisk perspektiv. Slik Byantikvaren vurderer bygget er det av stor betydning at det helhetlige anlegget blir ivaretatt og bygningens hovedkarakter opprettholdes. I denne sammenhengen må det påpekes at det er alle detaljene som utgjør helheten, i og med at skolen har svært mange autentiske bygningedetaljer både interiør- og eksteriørmessig, vurderes dette anlegget som meget viktig representant fra nyklassisismens inntog i Bergen. Også det faktum at dette er et anlegg tegnet og bygget i en overgangsfase i Bergens bygningshistorie, gir bygningen høy antikvarisk verneverdi.

- En representant for overgangen mellom nybarokk og nyklassisisme. Dette kan ses i ulik utforming av fasaden mot Rogagaten kontra de andre fasadene.
- En representant for nyklassisismens tidlige fase i Bergens bygningshistorie.
- Autentiske bygningsdetaljer i eksteriør og interiør.
- Bygningen som et helhetlig anlegg der alle detaljer er nøye avpasset hverandre.
- Skolen som del av et bygningsmiljø som ble bygget ut i de første tiårene av 1900-tallet.

I Byantikvarens kulturminnegrunnlag for Kommunedalplan Puddefjorden (2003) er Ny Krohnborg skole nevnt spesifikt som et enkeltobjekt med særlig høy antikvarisk verneverdi og det er gitt følgende anbefaling for skolen og området omkring:

"Området rundt Ny Krohnborg skole og Bøhmergaten bør reguleres til spesialområde bevaring etter Plan og Bygningslovens § 25.6".

14.0 Endringer

Rominndelingen på skolen er mer eller mindre uforandret, det er derfor av stor betydning at denne opprettholdes i størst mulig grad.

Ved ombygging og omlegging av skolen i 1979/80, ble det foretatt en del endringer ved bygningen. Det ble blant annet etablert nytt ventilasjonsanlegg, samt at enkelte vegger ble fjernet og nye satt opp. Blant annet ble vegg mellom rom 214 og 216 fjernet.

I forbindelse med at man ominnredet den tidligere bygningen for overlærer, inspektør og matsal (filmsal) til forskole og senere barnehage, ble et nytt tilbygg på fasade mot sørøst etablert. Tilbygget er relativt beskjedent og befinner seg på baksiden av hovedbygningen, slik at anleggets hovedkarakter er opprettholdt. I samme ombyggingsfase ble det også etablert et nytt inngangsparti på fasade mot vest, i tilknytning til gymsalene.

15.0 Fotodokumentasjon og tegninger

På de neste sidene følger fotodokumentasjon:

- Historiske bilder
- Fasader
- Detaljer i fasadene
- Dører
- Vinduer
- Fasadetegninger
- Plantegninger

Historiske bilder

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Fasader

Sørøstre del av fasade mot gårdsplass.

Sørvestre del av fasade mot gårdsplass.

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Hovedfasade, midtparti med tempelfrontgavl og tilbygg for toaletter.

Fasade mot gårdsplass (øst).

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Uværsskur, vaktmesterbolig og skoleplass (mot sør).

Del av fasade mot Rogagaten. Her kan vi tydelig se den rustike sokkeletasjen, pillastrene og tannsnittbården.

Fasade mot Rogagaten. Gymsal; legg merke til de store vinduene i begge etasjer som gir gjennomgående lys.

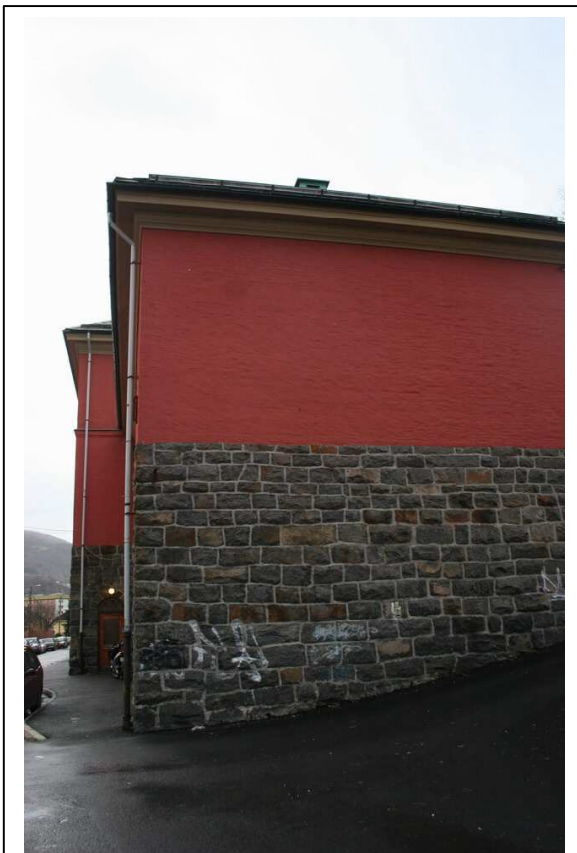

Fasade mot Rogagaten. Sidefløyens endevegg.

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

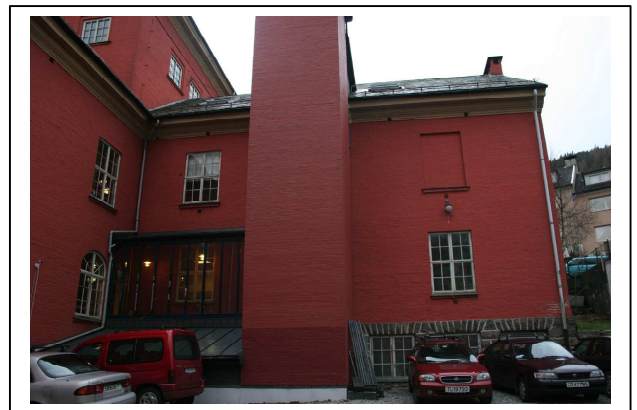
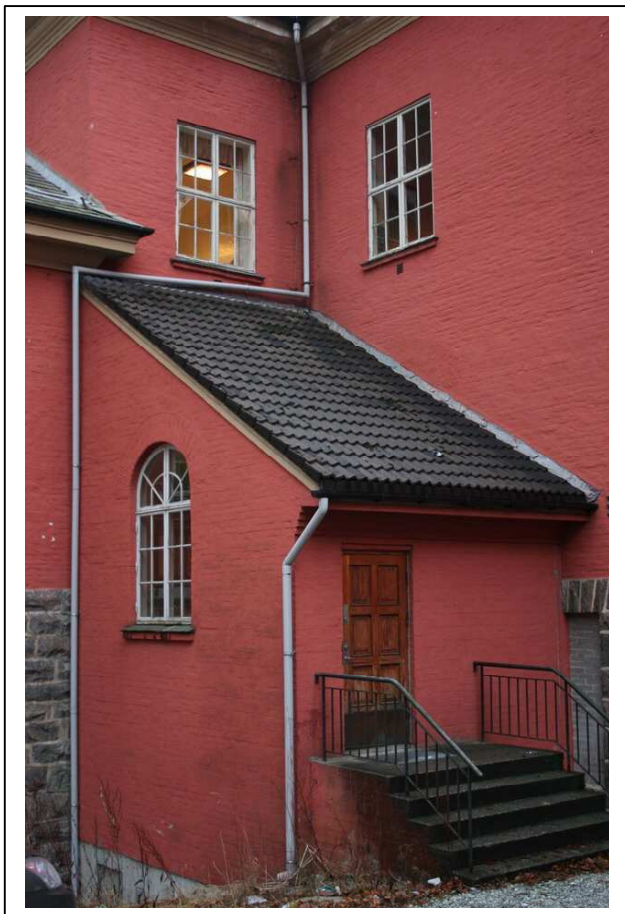
Bakfasade på gymsal mot parkeringsplass.

Endevegg på gymsal (mot vest)

Endevegg mot vest

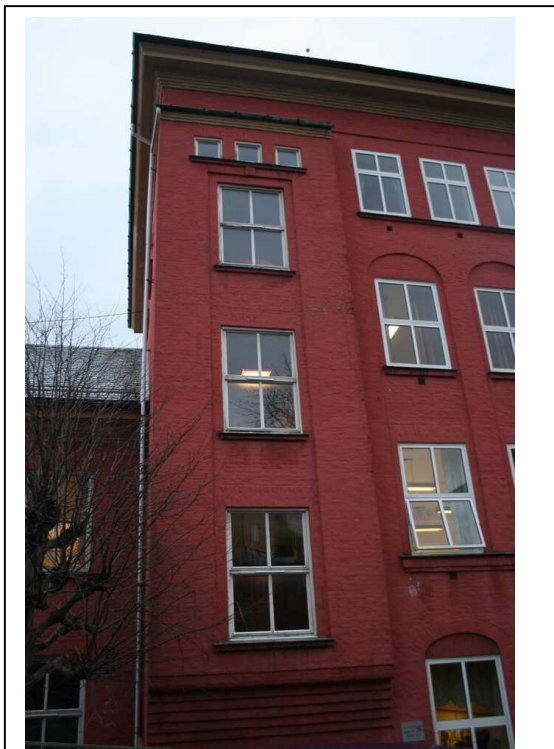

På bildet til venstre og over viser tilbygg som er kommet til i ettertid. Over ser vi tilbygg i forbindelse med etablering av heis. På denne fasaden ser vi også at et vindu er murt igjen. Til venstre er det "nytt" tilbygg i forbindelse med etablering av inngang/utgang fra gymnastikksal. Vinduet i tilbygget er sannsynligvis flyttet fra veggen bak tilbygget.

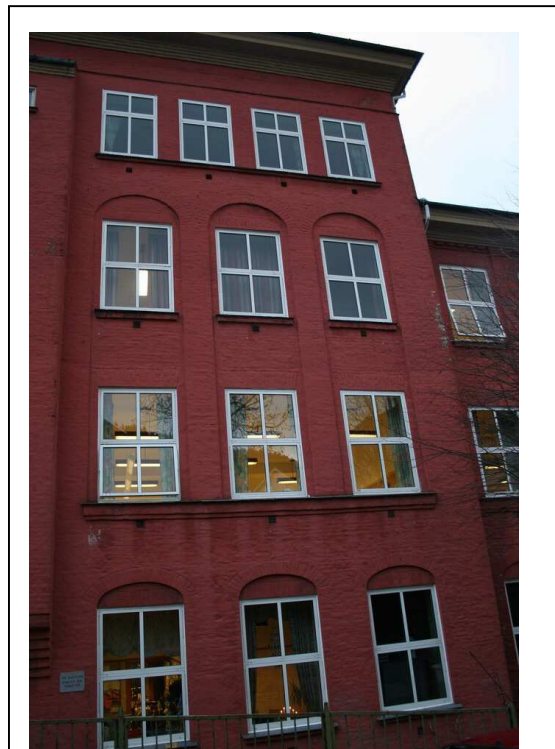
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Fasade mot Møregaten

*Fasade mot Møregaten. Her ser vi
trappeoppgangen markert i fasaden.*

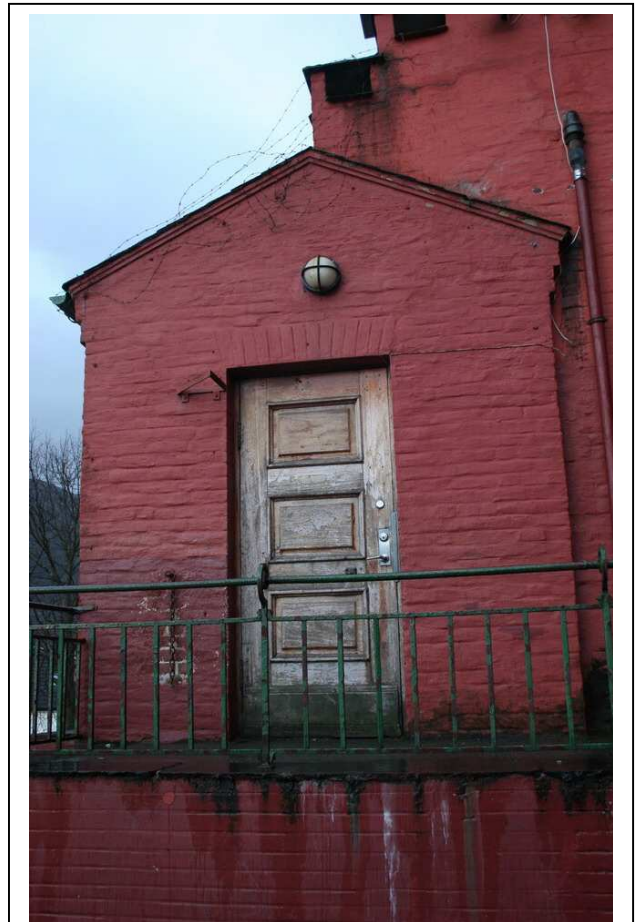

Fasade mot øst. Dette er nå barnehage med uteareal, tidligere lå skolehagen her.

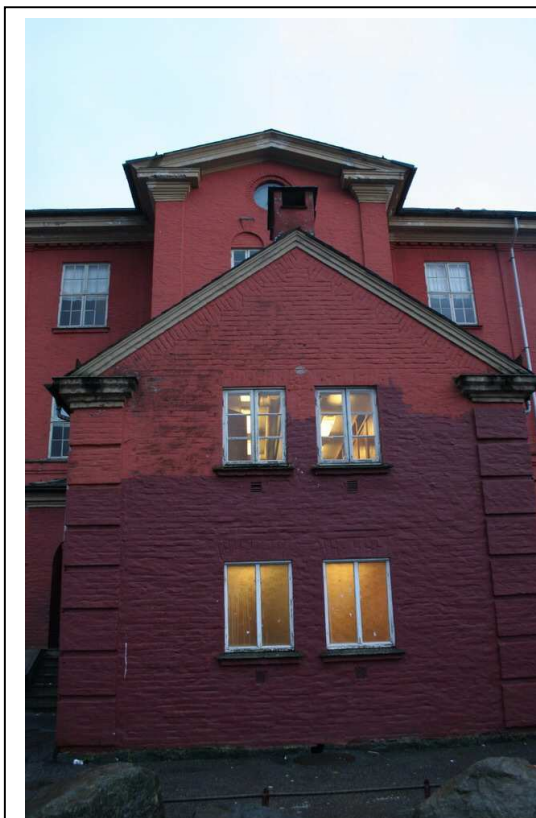
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

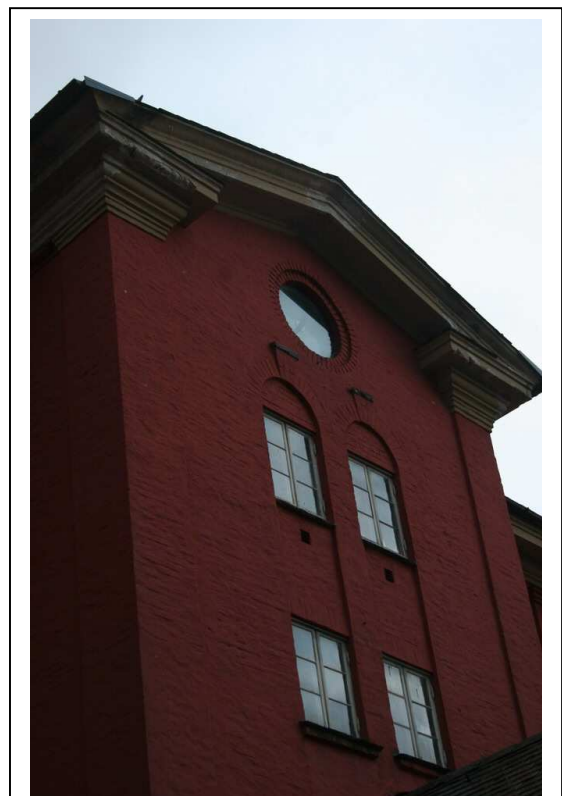
Fasade mot nordøst

Sideinngang til barnehagelokalene

Toalettbygning, mot gårds plass

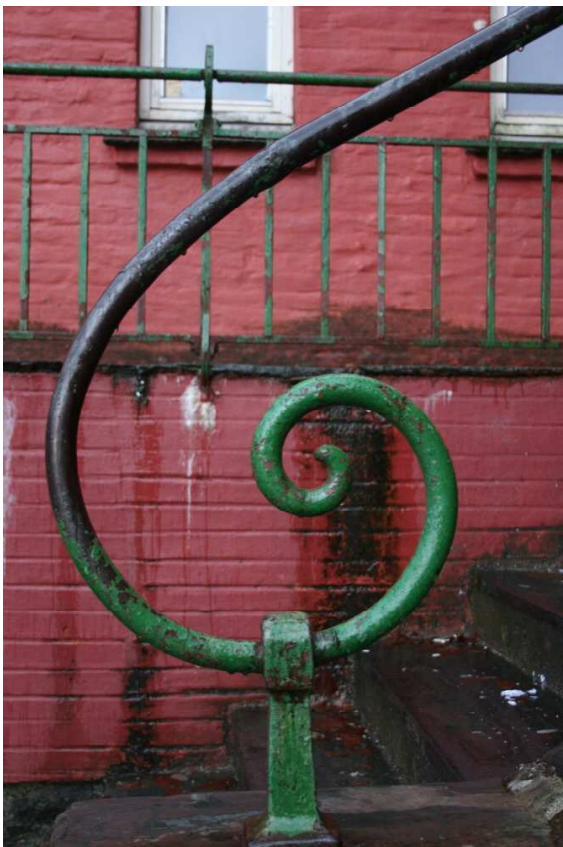
Detalj av midtparti med tempelfrongavl

Balkong i 3. etasje på hovedfasade mot gårds plass.

Detalj, smijernsgelender inngang sørvestre hjørne.

Detalj, gelender ved trapp sørøstre hjørne.

Port ved inngang til skoleplass.

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Pillaster og del av tannsnittbård på fasade mot Rogagaten.

Buet åpning med smijernsarbeid i grunnmur på fasade mot Rogagaten.

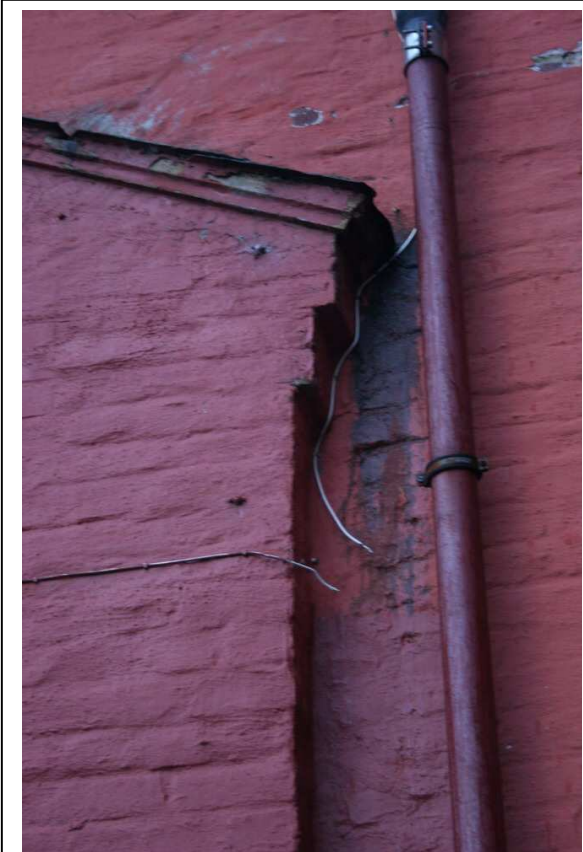

Glugge i veggen på innsiden av uværsskuret med smijernsarbeid, vender mot Rogagaten.

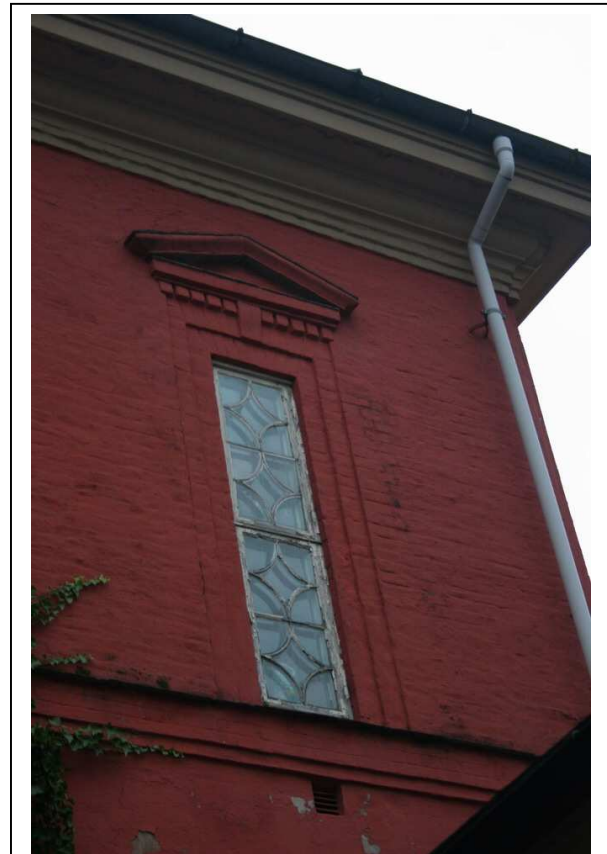

Detalj av pilaster og kapitel, i klassiserende uttrykk. På fasade mot gårds plass.

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

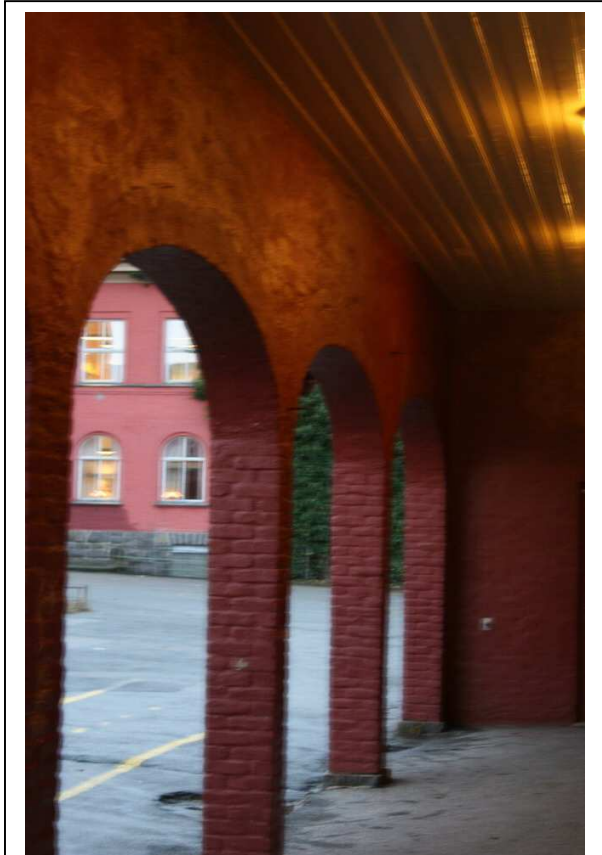
Slemmet teglfasade, detaljering i fasaden.

Ornamentert vindu med tempelfrontdekor over.

Takarker i irret kobber og skifertak, sett gjennom vindu i 3. etasje

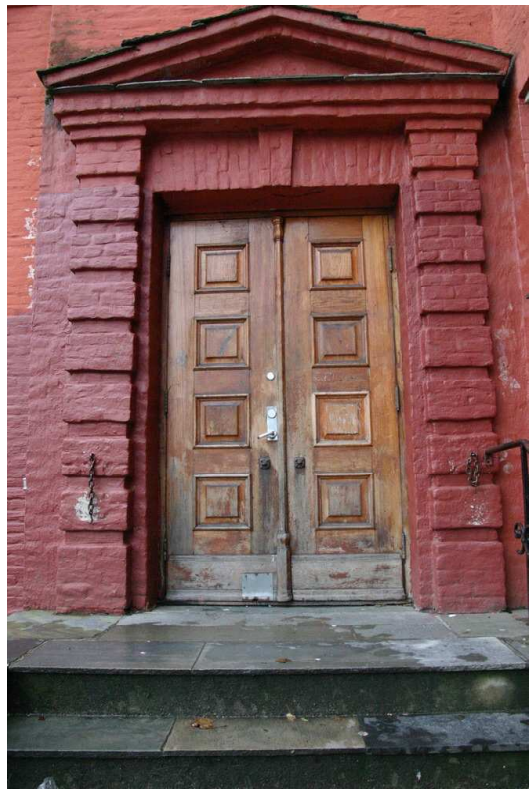

Uværsskur med buer og søyler

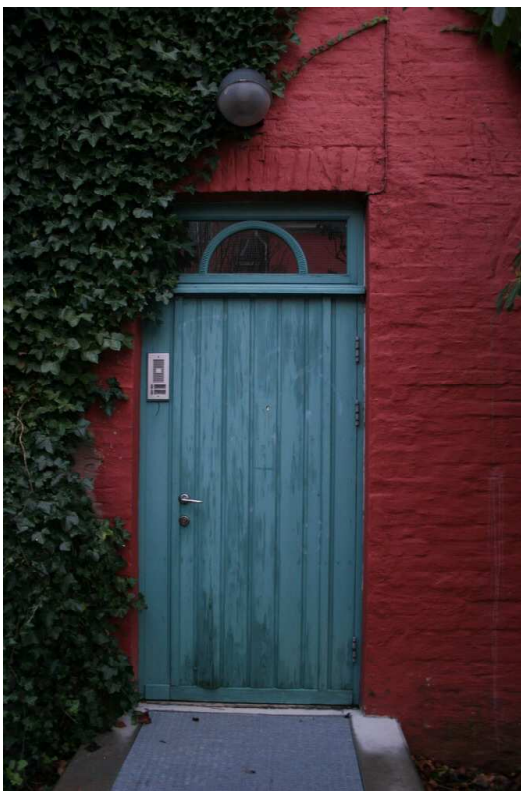
Dører

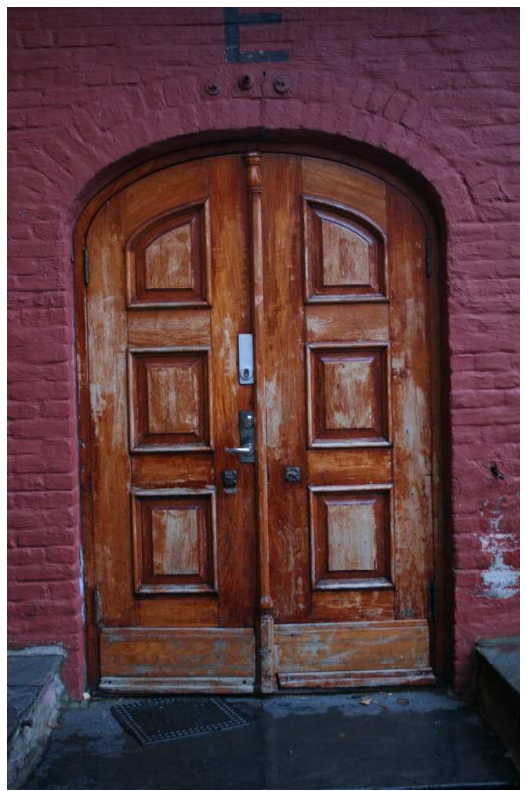
Dør på fasade mot Rogagaten. Solskivedekor over.

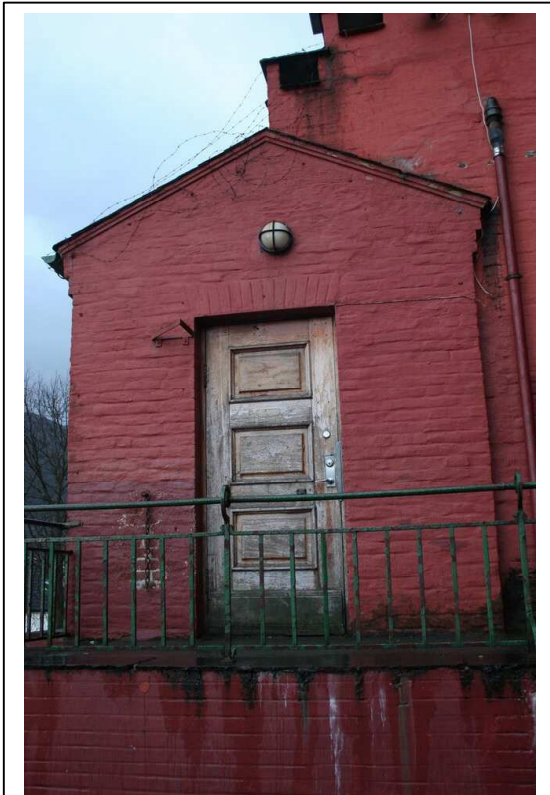
Inngangsdør på hovedfasade, sørvestre hjørne.

Inngangsdør til vaktmesterbolig.

Inngangsdør, nordvestre hjørne.

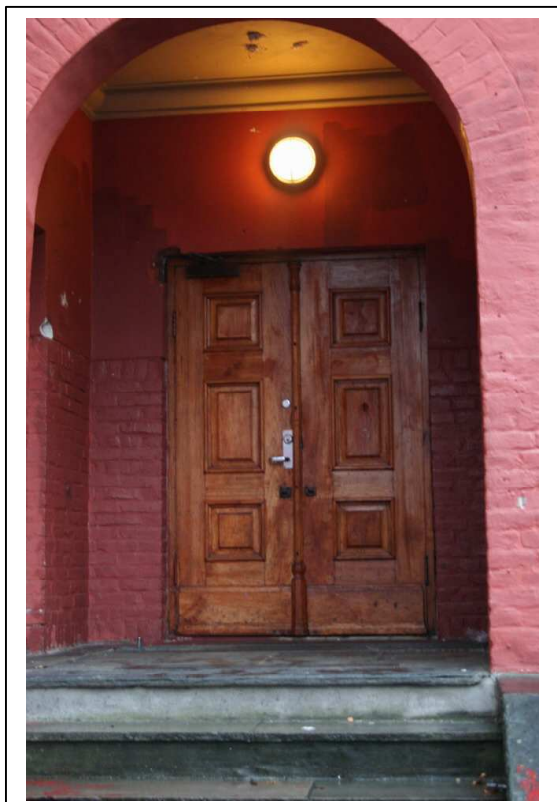
Sideinngang til nåværende barnehage.

Entredør i vaktmesterbolig, 2. etasje.

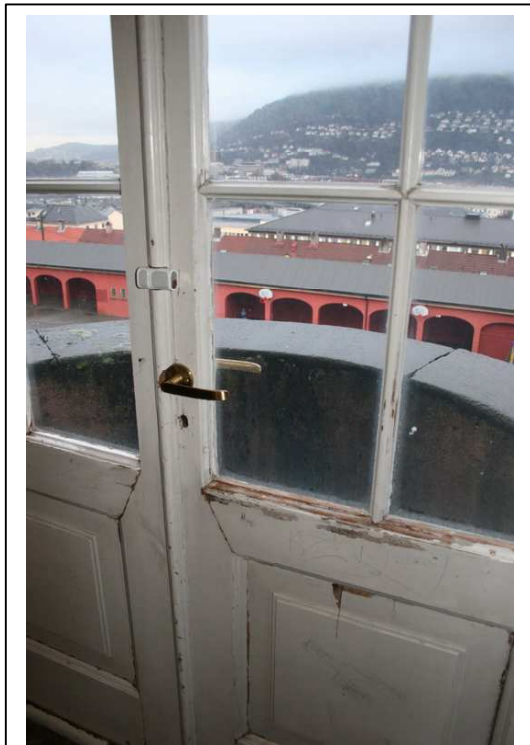

Inngangsdør nordvestre hjøren, fra innsiden.

*Overbygget inngangsdør ved siden av priveten
På hovedfasaden..*

Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Balkongdør, 3.etasje. Utsnitt.

Balkongdør, 3. etasje.

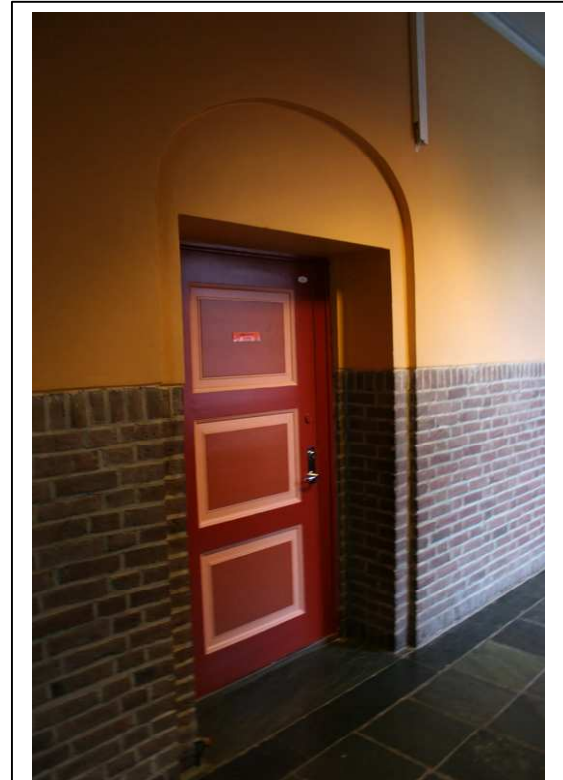
Dør i korridor

Dør i vaktmesterbolig, 2. etasje.

Dør til klasserom (alle er mer eller mindre identiske)

Dør til lærerarbeidsplasser

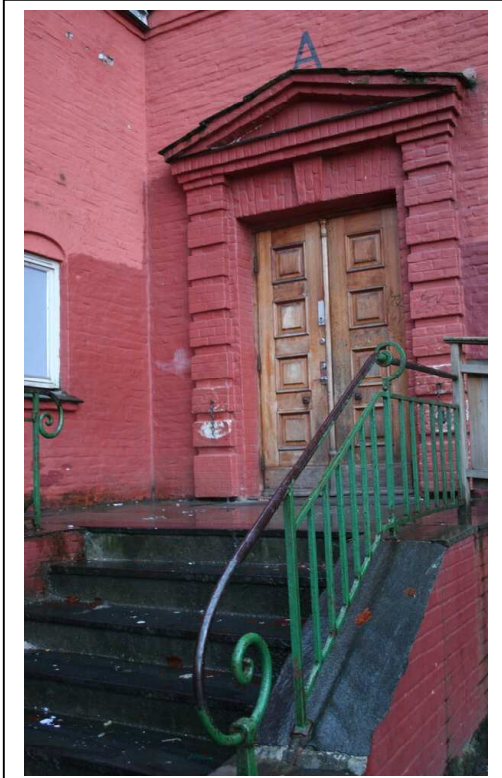

Dør til gymsal-fløy

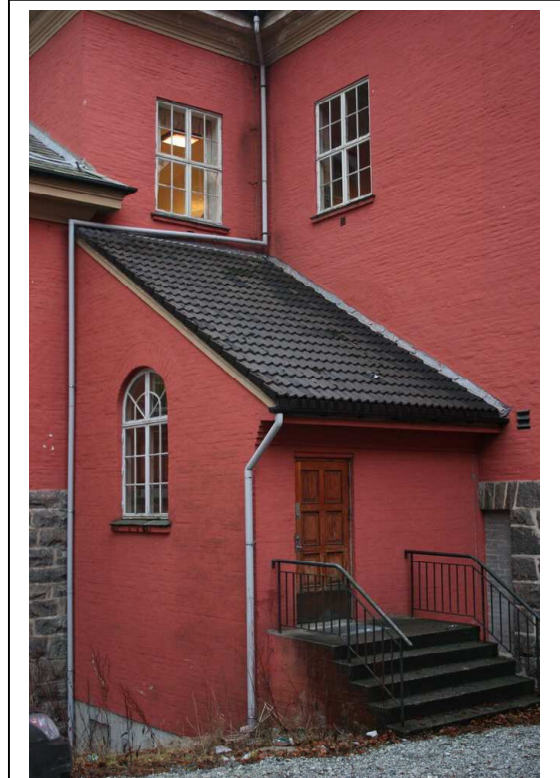

Dør til lærerarbeidsplasser

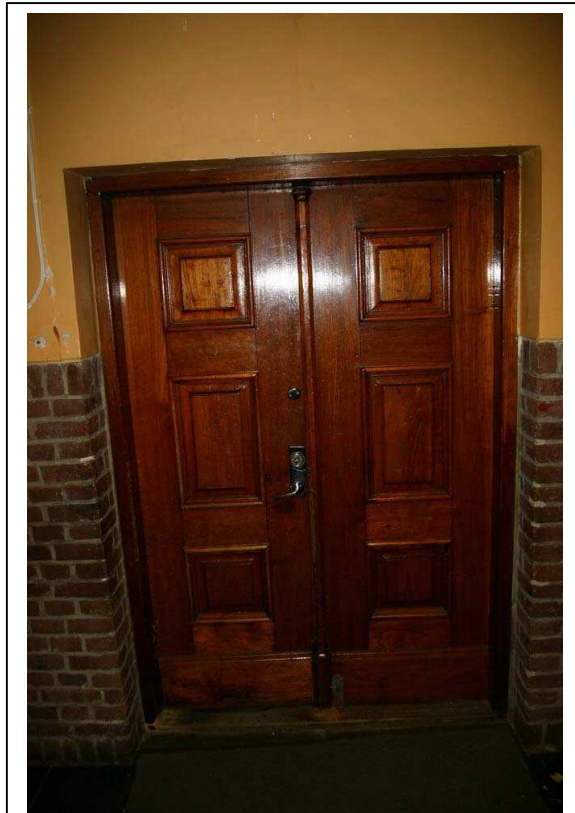
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Inngangsdør på hovedfasde, omrammet av pillastre og en tepelfrontgavl.

Bakdør i et inngangsparti etablert i 1980.

Inngangsdør, sett fra korridor i hovedfløy.

Vinduer

Loftsvinduer på bakfasade mot parkeringsplass

Kjellervindu i vaktmesterbolig

Vinduer i takark, sett gjennom vindu i tredje etasje

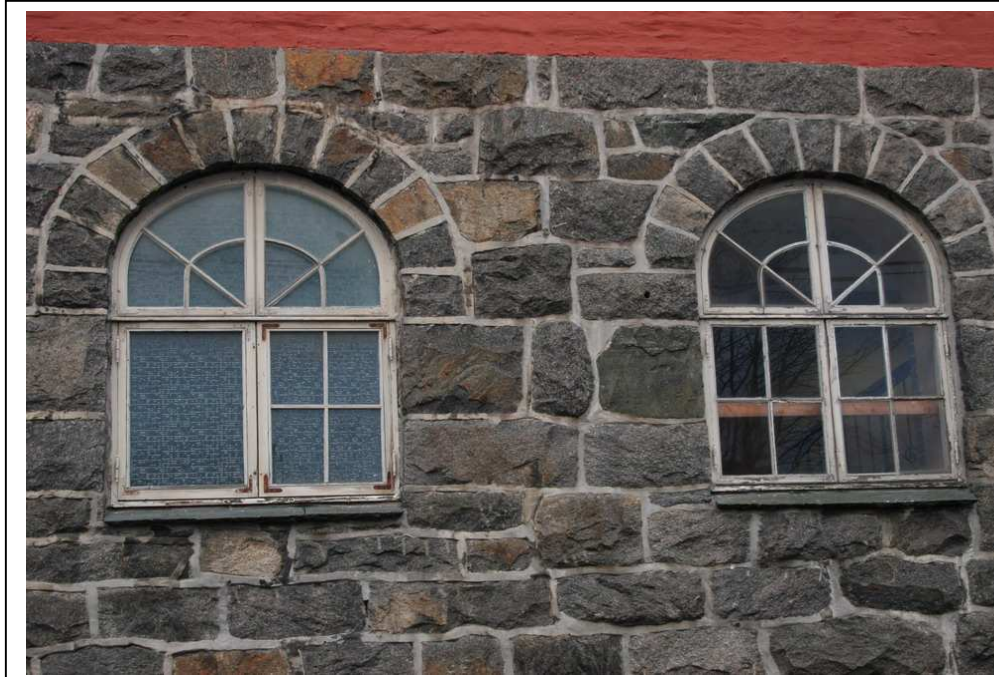
Takvindu, loft i hovedfløy

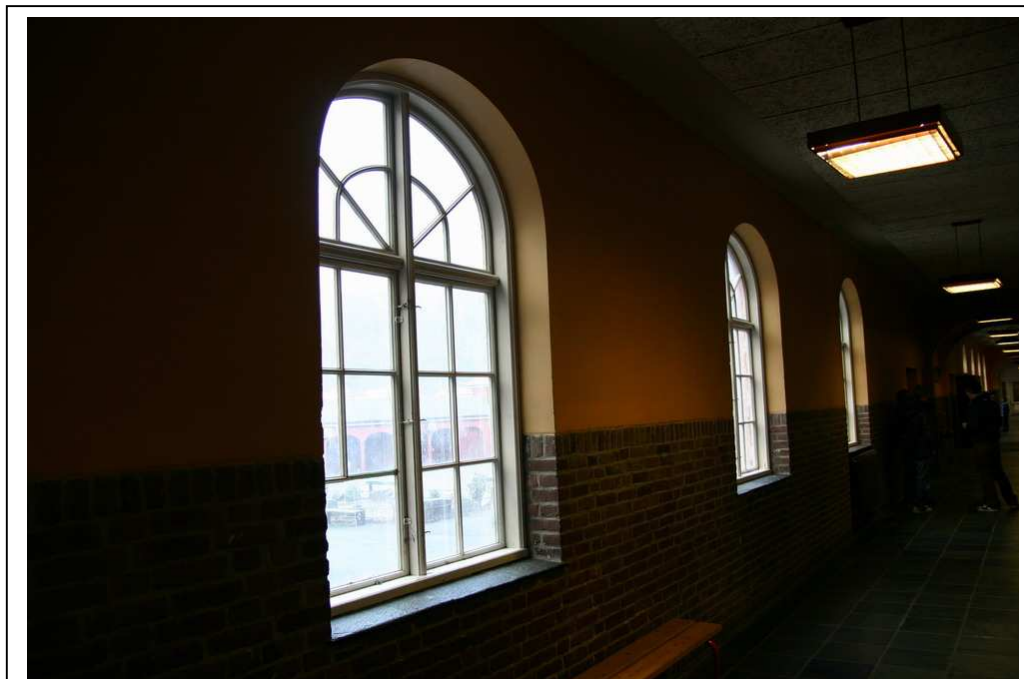
Buet vindu med solskivedekor, sett fra innsiden

Buet vindu med solskivedekor, sett fra utsiden

Buete vinduer med solskivedekor på fasade mot Rogagaten

Vinduer i korridor i "lærerfløyen"

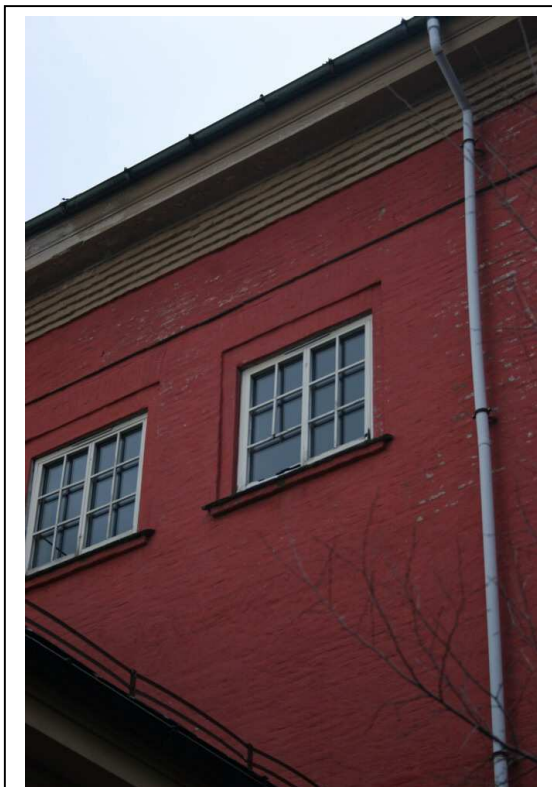
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

Vindu i trappeoppgang

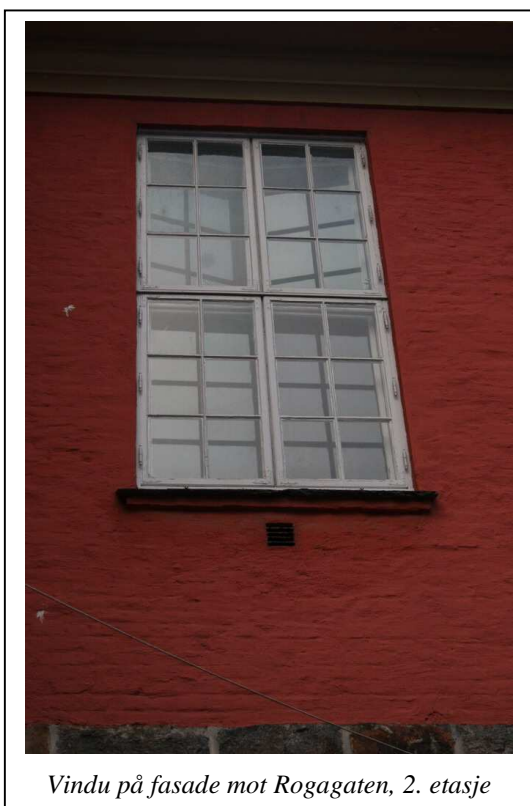
Vindu i gymsal

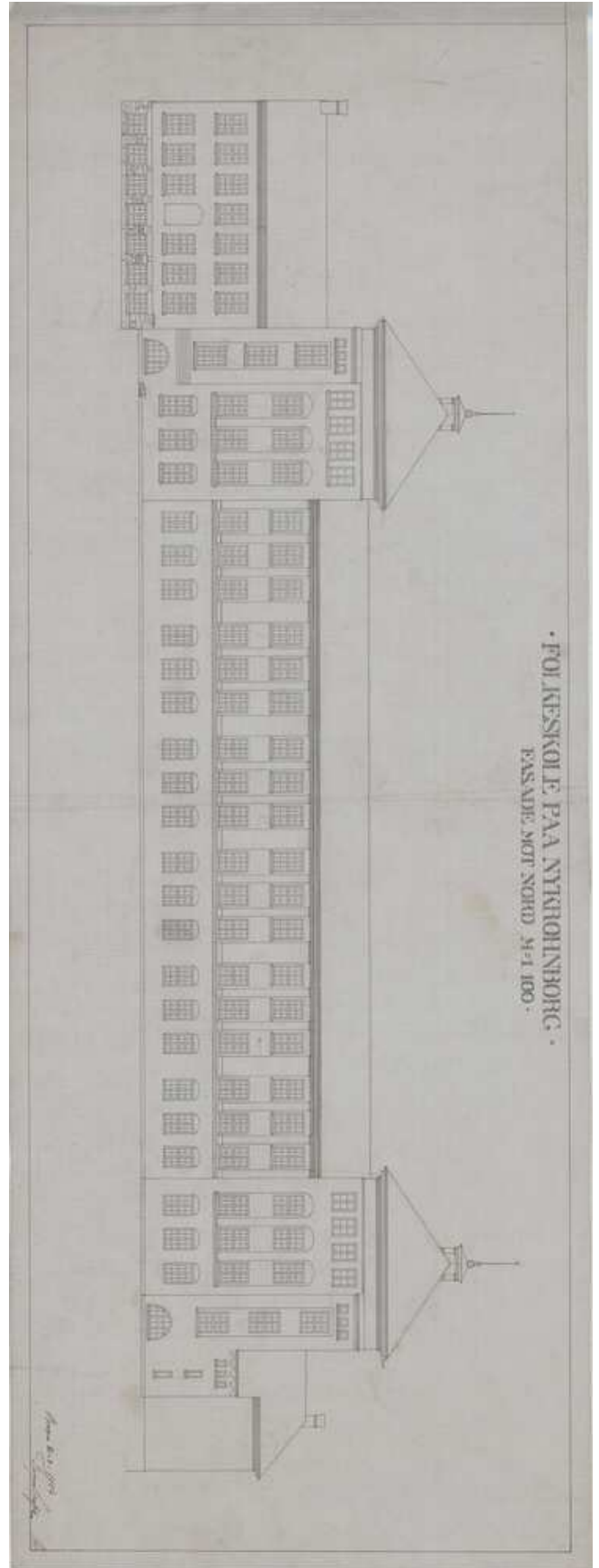
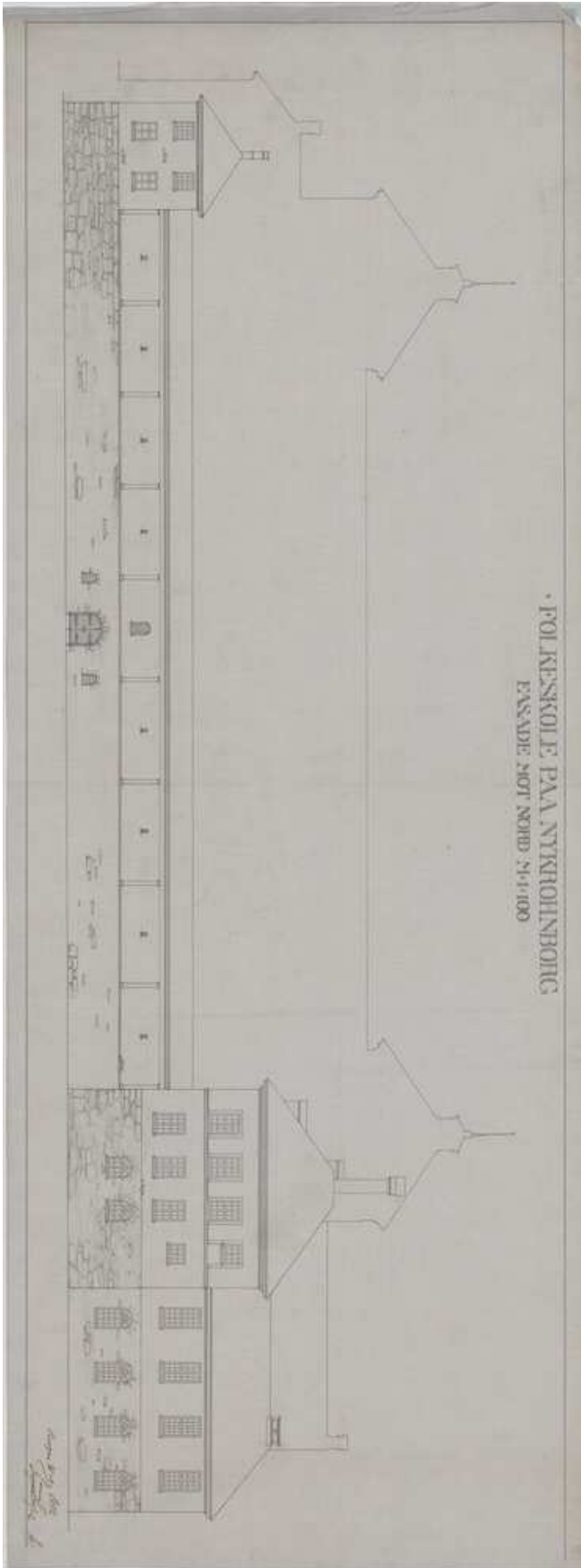

Vinduer på fasade mot parkeringsplass

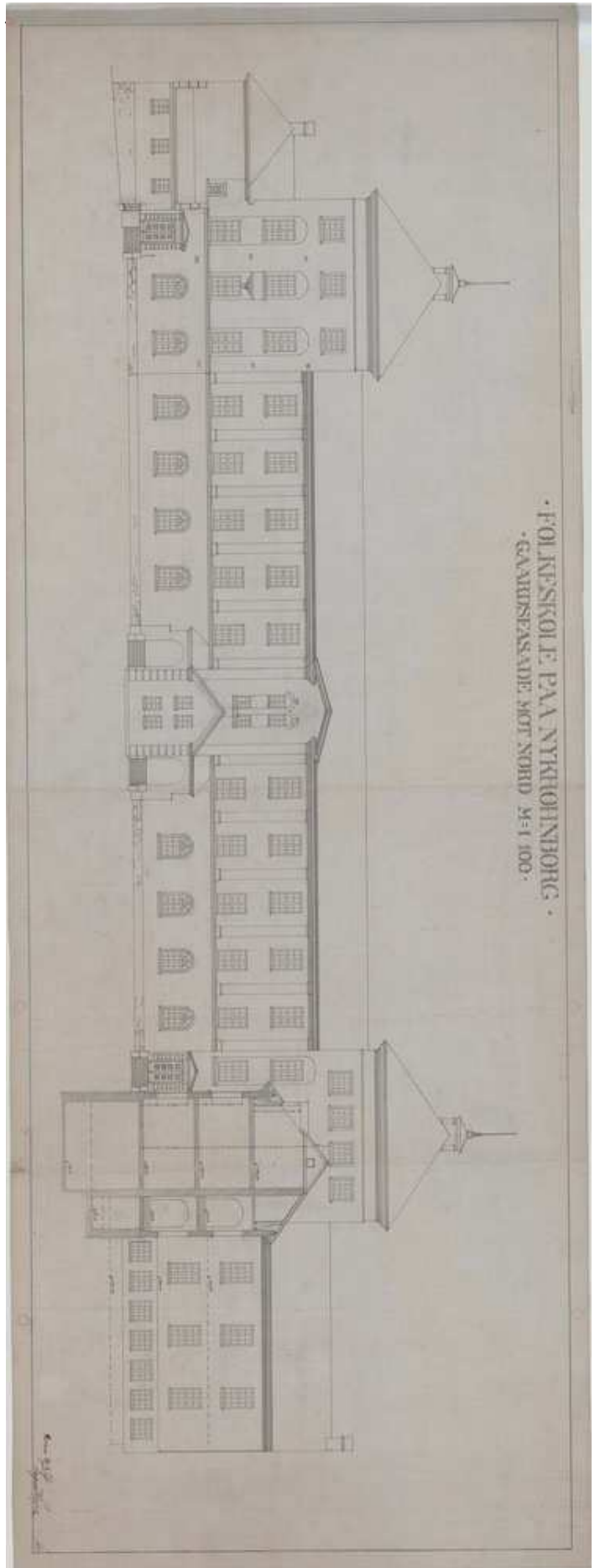
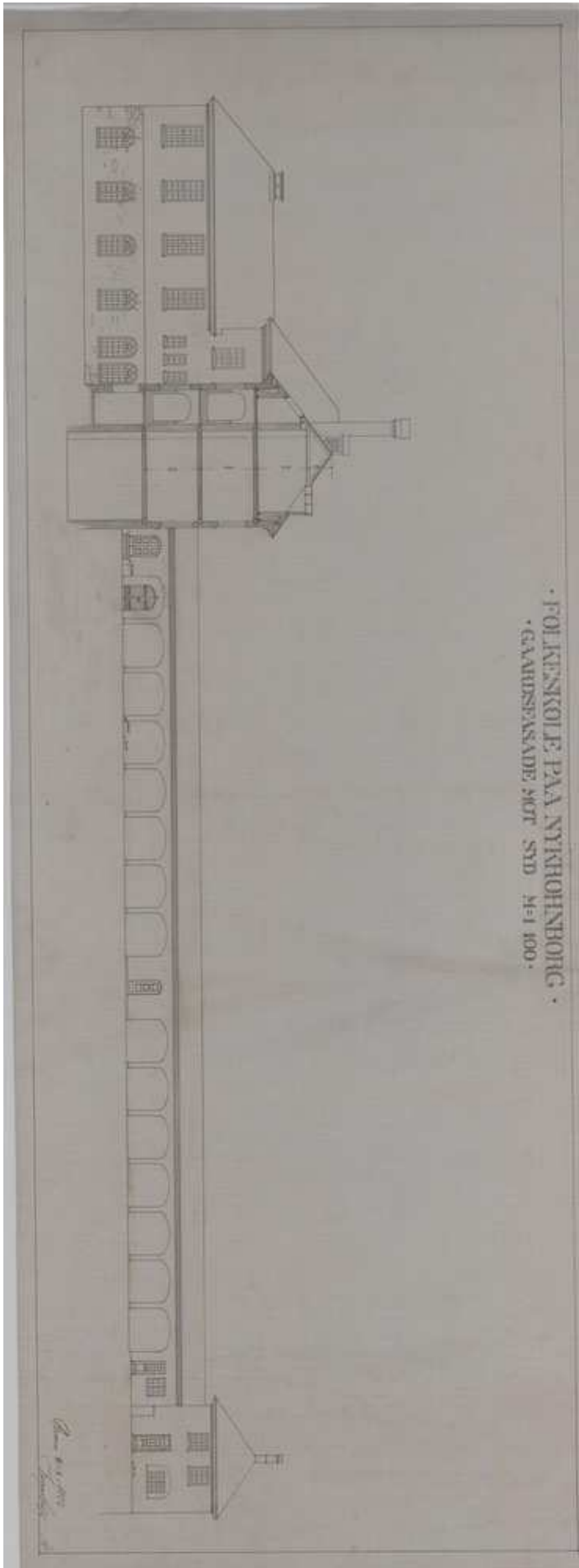

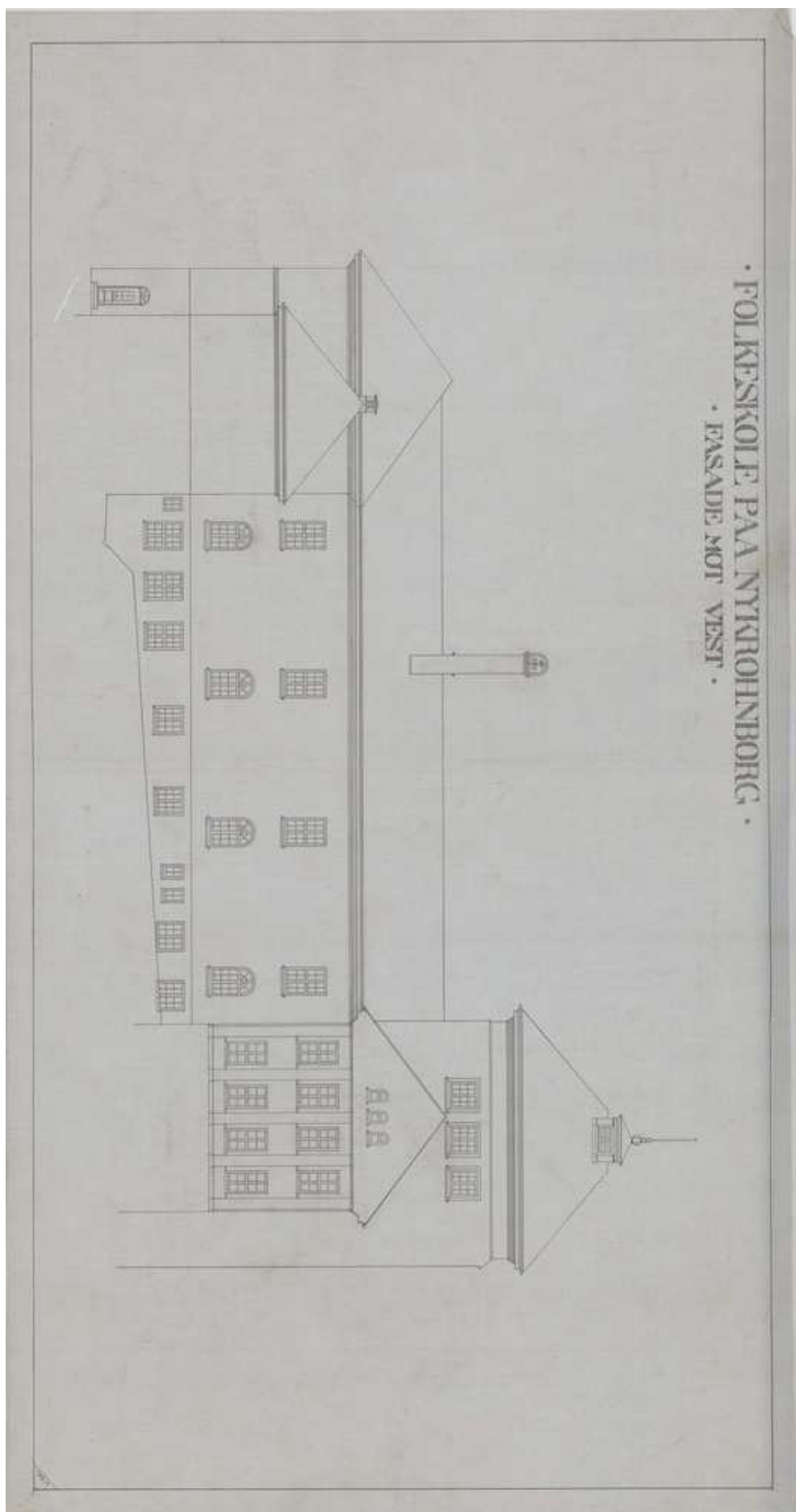
Vindu i trappeoppgang mot Rogagaten

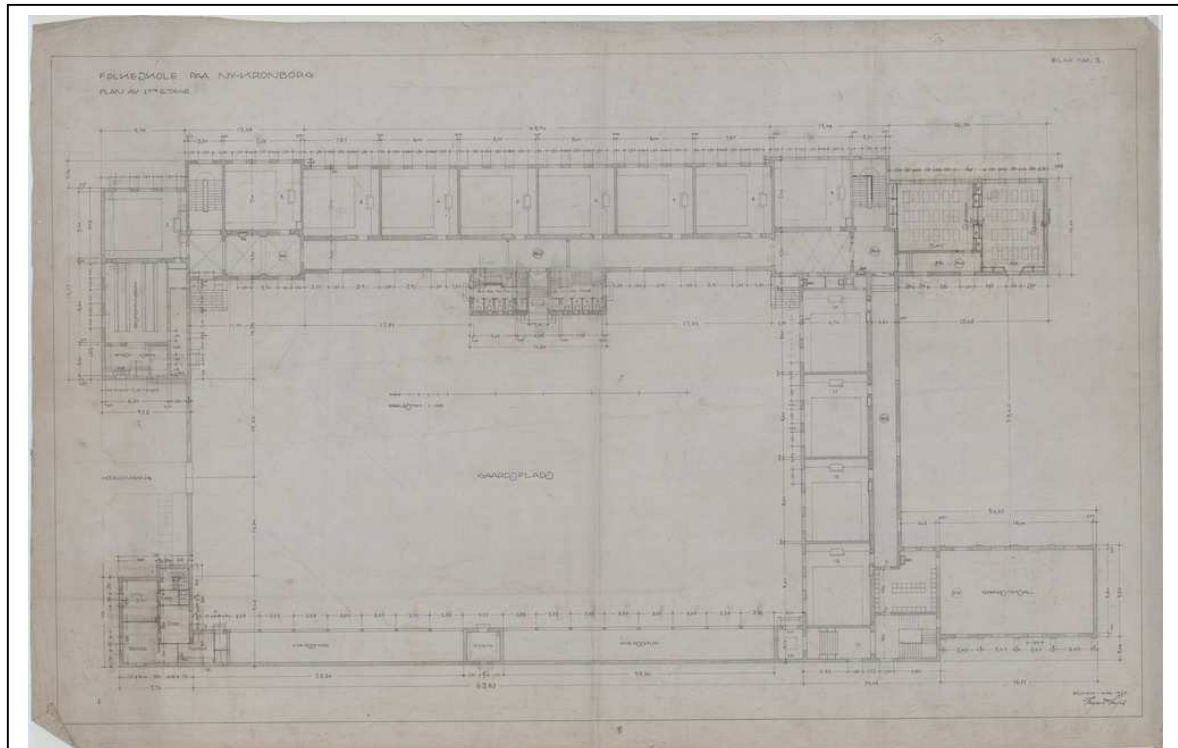

ntasjon

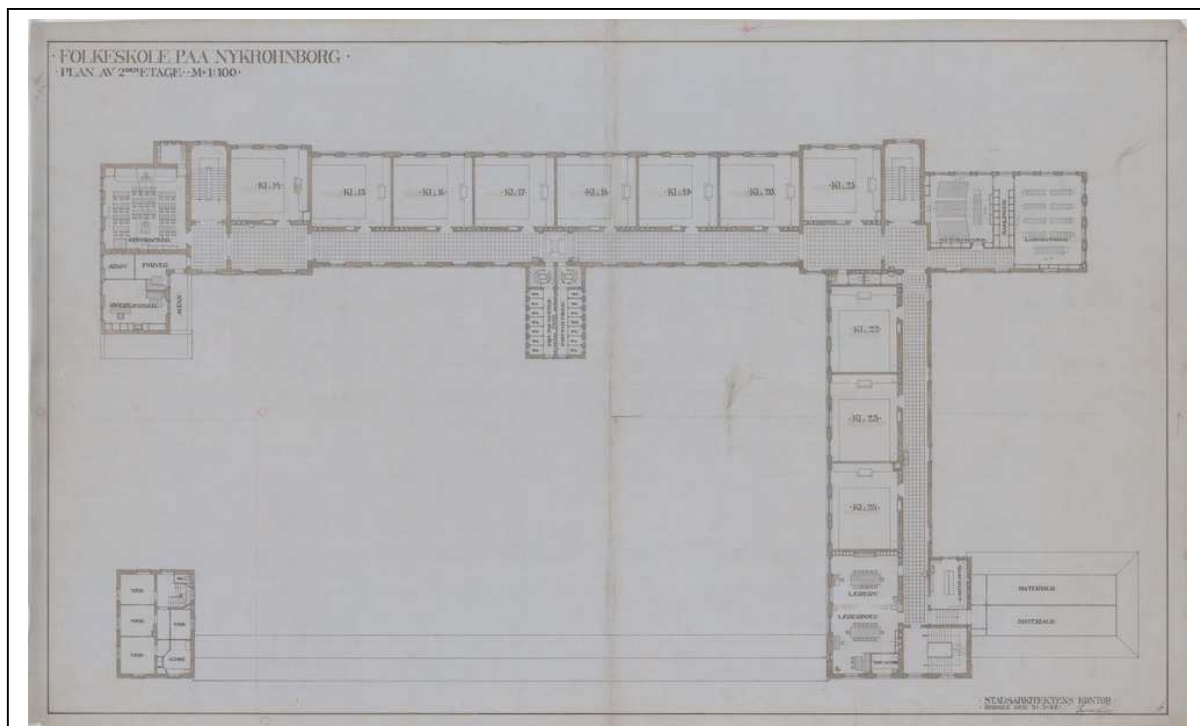

Plantegninger:

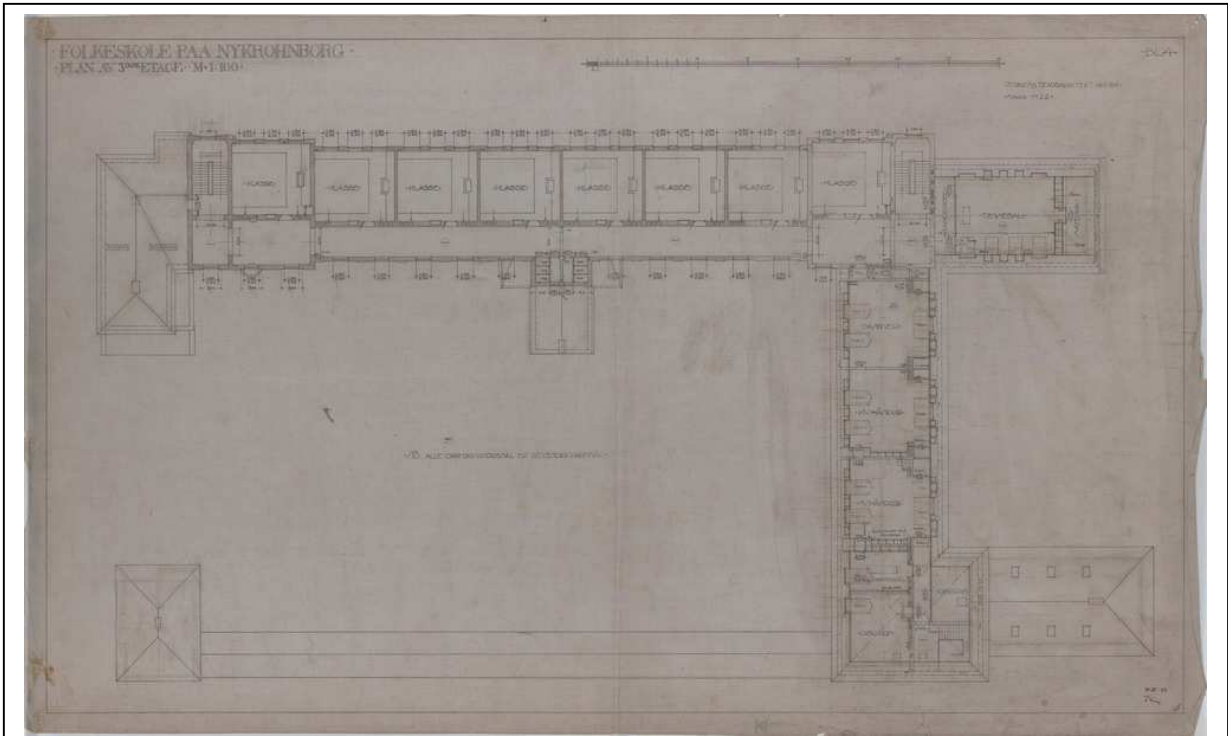

Plan over 1. etg.

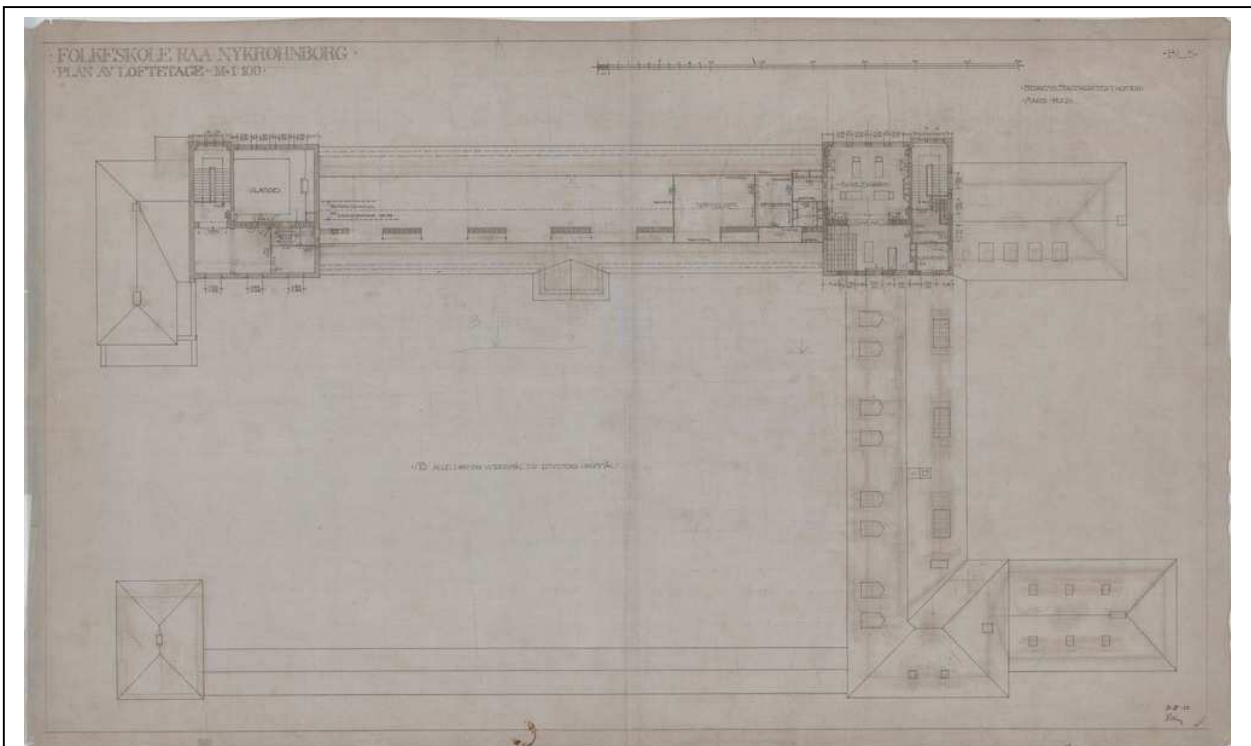

Plan over 2. etg.

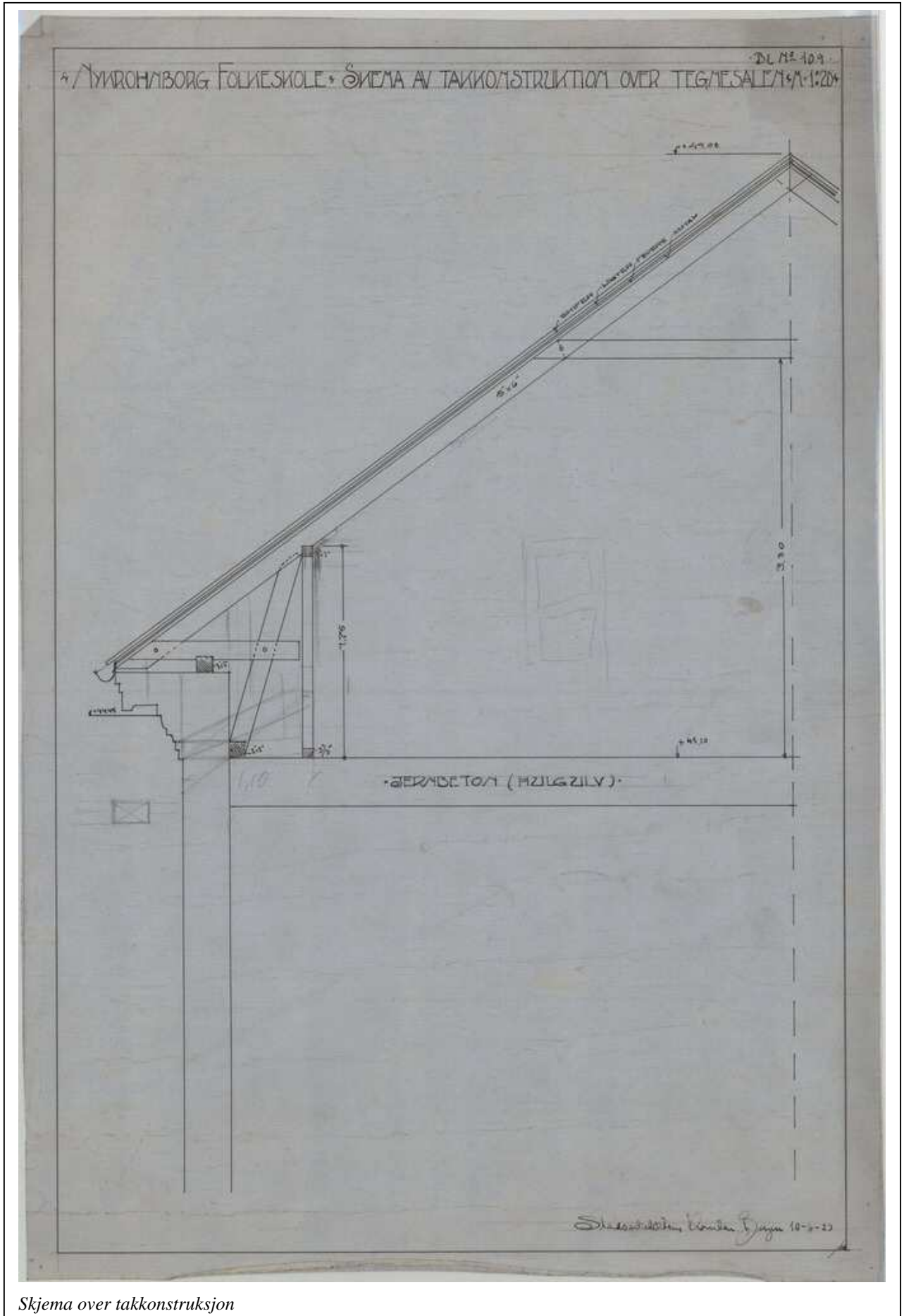
Antikvarisk dokumentasjon - Ny Krohnborg skole

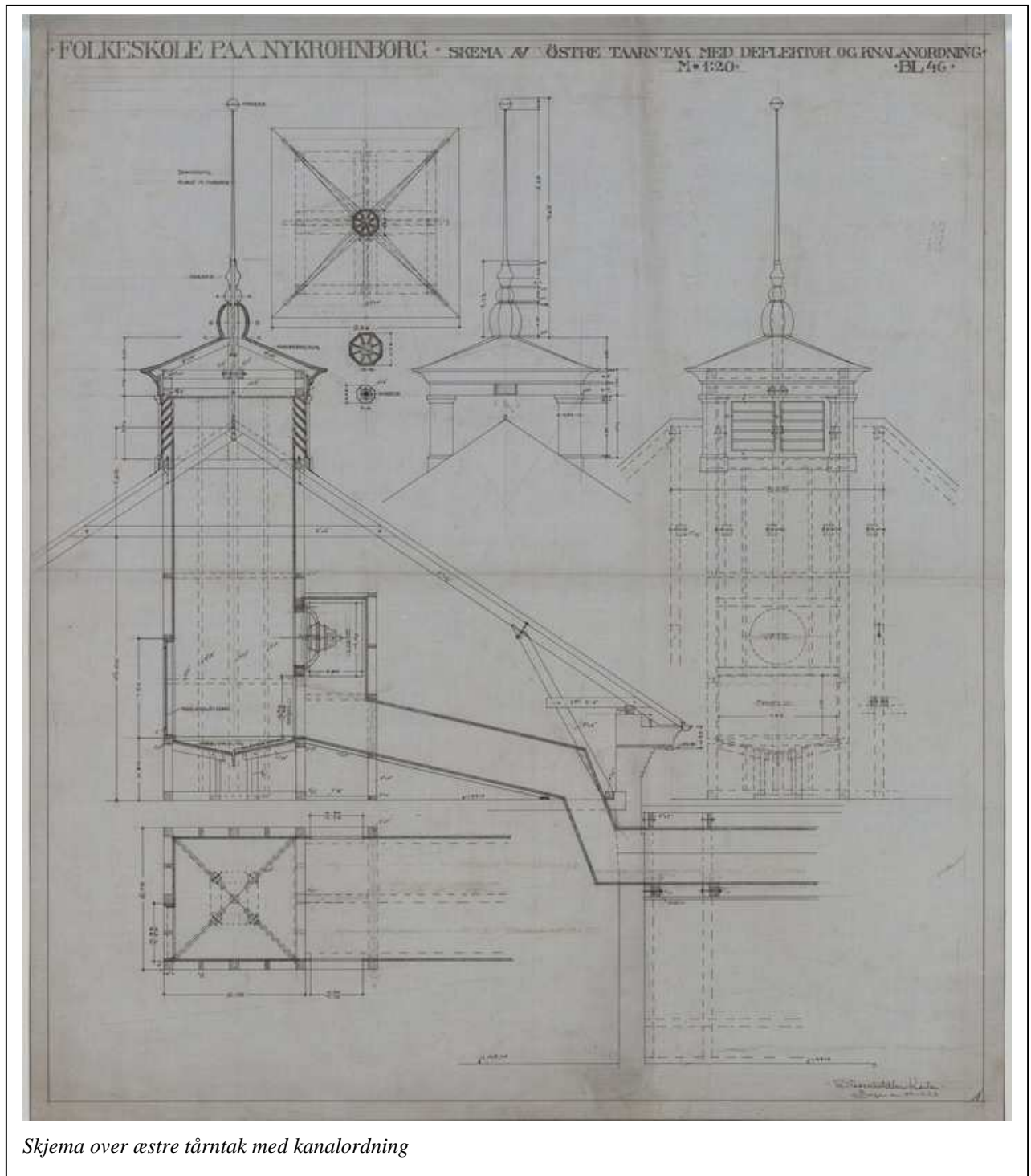
Plan over 3. etg

Plan over loft

Skjema over takkonstruksjon

Skjema over østre tårntak med kanalordning

NY KROHNBORG SKOLE

Byrådsavdeling for byutvikling

Byantikvaren

Målestokk 1:1000

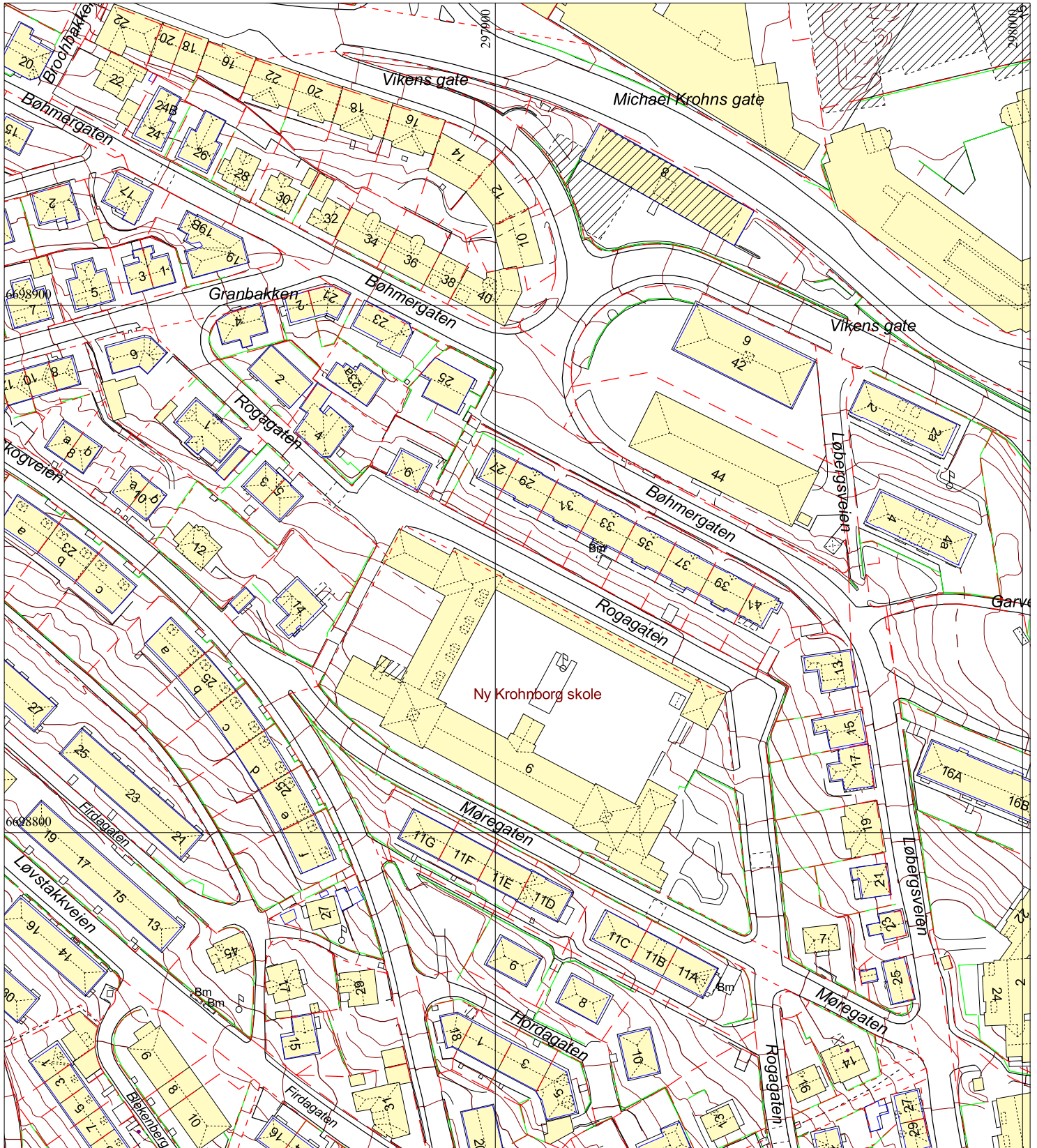
Dato: 25.01.2007

Adresse: ROGAGATEN 9

Gnr/Bnr/Fnr: 158/237/0

BERGEN KOMMUNE

N

	Bygning, tak Terasse o.l.		Byggemeldt anlegg		Gjerde, stein		Innmålt tre
	Bygning, vegg/liv		Høydekote		Gjerde, annet		Flaggstang, stolpe
	Byggemeldt bygg		Høydekote - usikker		Kraftledning		Kum, sluk, hydrant
	Fredet bygg		Eiendomsgrense		Hekk		Gardsnr/bruksnr
			Eiendomsgrense - usikker		Sti		Høydepunkt med høyde
			Kulturminnegrense		Traktorveg		Grunnlagspunkt/fastmerke

Litteraturliste:

Byantikvaren i Bergen: *Kulturminnegrunnlag Kommunedelplan for Næringskorridoren*, Bergen 1997

Byantikvaren i Bergen: *Kulturminnegrunnlag for Puddefjorden*, Bergen 2003

Lunde, O: *Ny Krohnborg skole 1924-1948*, Bergen 1949

Nielsen, Marianne L.: *Byarkitekt i Bergen – Kaspar F. Hassel (1877-1962)*, Hovedfagsoppgave UiB, 1999

Paulsen, Erik O.: *Ny Krohnborg skole 1924-1999*. Bergen 1999

Upubliserte kilder:

Bergen Byarkiv: *Originaltegninger*

Bygsaksarkivet i Bergen Kommune: *Byggesaksmappe Rogagaten 9*